

A full-page background image showing an industrial construction site. In the foreground, a welder wearing a blue protective mask and a worker in a blue jacket and yellow gloves are working on a large metal structure. Bright sparks are flying from the welding point. In the background, a yellow crane is visible against a clear blue sky. The overall scene is one of active industrial work.

Provinciale Economische Verkenning

Gelderse vooruitzichten 2018-2022
Een middellange termijnraming
van de Gelderse economie

Voorwoord

De Provinciale Economische Verkenning (PEV) is een periodiek onderzoek dat inzicht verschaft in de economische ontwikkeling van Gelderland. Daarnaast bevat de PEV een vooruitblik op de komende periode. Gegeven de landelijke verwachtingen van het Centraal Planbureau (CPB), het ROA en het UWV wordt een daarmee consistent beeld geschetst van de Gelderse perspectieven.

In dat opzicht kan de verkenning worden gezien als een regionale aanvulling op de Macro Economische Verkenning van het CPB. Net als bij de landelijke verwachtingen geldt dat, trendbreuken door zaken als de Brexit of veel hogere migratiecijfers door oorlogen niet te voorspellen zijn. Hierdoor kan de werkelijke situatie over 3 jaar afwijken van de Gelderse ramingen in deze verkenning. De onderzoeksresultaten vinden doorgaans een brede toepassing bij de beleidsontwikkeling, programmering, uitvoering en monitoring van het ruimtelijk-economische beleid, niet alleen door de provincie, maar ook door de andere economische actoren in Gelderland.

De volgende gedetailleerde statistische gegevens en prognoses per gemeente, regio, Gelderland en Nederland zijn beschikbaar als Excelbestand:

- Bevolking naar geslacht en 5-jaarscohort 1996-2022
- Beroepsbevolking naar geslacht en 5-jaarscohort 1996-2022
- Werkgelegenheid per sector 1996-2022
- Werkloosheid en werkloosheidspercentage 1996-2022

De Gelderse prognoses zijn opgesteld door het Bureau Economisch Onderzoek van de provincie Gelderland. De landelijke ramingen zijn ontleend aan de meest recente verkenningen en prognoses van het CPB (Macro Economische Verkenning 2019, augustus 2018/ Actualisatie Middellangetermijnverkenning 2018-2021, augustus 2017) en aan de cijfers van ROA statistics Maastricht (Rapport Arbeidsmarktprognoses 2017-2022, augustus 2018).

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
- Conjunctuur	4
- Provinciale Benchmark	4
- Verwachtingen 2018-2022	5
- Regionale dynamiek	5
- Ontwikkelingen per wgr regio	6
Leeswijzer	8
Hoofdstuk 1 Conjunctuur	9
Hoofdstuk 2 De Provinciale Benchmark	14
2.1 Stand van de economie, productie en besteedbaar inkomen	15
2.2 Economische groei	17
2.3 Werkgelegenheid	18
2.4 Werkloosheid	19
2.5 Conclusie	20
Hoofdstuk 3 Internationale Benchmark	21
3.1 Nederlandse concurrentiekracht	21
3.2 Gelderse concurrentiekracht	22
3.3 Conclusie	27
Hoofdstuk 4 Gelderse verwachtingen 2018-2022	28
4.1 bbp prognose	28
4.2 Werkgelegenheidsprognose	29
4.3 Bevolkingsgroei	29
4.4 Arbeidsparticipatie	30
4.5 Beroepsbevolking	31
4.6 Werkloosheidspercentage	32
4.7 Regionale dynamiek	33
4.8 Verschillen in economische groei verklaard	35
4.9 Ontwikkelingen en verwachtingen per wgr-regio	36
Bijlage 1 Aantal banen 2017-2022 en de ontwikkeling 2009-2017 en 2017-2022	39
- Nederland	39
- Gelderland	40
- wgr Stedendriehoek	41
- wgr Achterhoek	42
- wgr Arnhem-Nijmegen	43
- wgr Food Valley	44
- wgr Noord-Veluwe	45
- wgr Rivierenland	46
Bijlage 2 (Beroeps)bevolking naar leeftijd 2017 en 2022 en de ontwikkeling 2009-2017 en 2017-2022	47
- Nederland	47
- Gelderland	48
- wgr Stedendriehoek	49
- wgr Achterhoek	50
- wgr Arnhem-Nijmegen	51
- wgr Food Valley	52
- wgr Noord-Veluwe	53
- wgr Rivierenland	54
Bijlage 3 Werkloze beroepsbevolking in personen en als percentage van de totale beroepsbevolking 2009, 2017 en 2021.	55
Bijlage 4 De Corop- en wgr-regio's	56
Bijlage 5 Definities	58

Samenvatting

Conjunctuur

De economische crisis ligt achter ons. Er is sinds 2014 sprake van een constante economische groei en sinds 2016 is er sprake van hoogconjunctuur. De economische groei wordt breed gedragen stelt het CBS. Dit is ook terug te zien als er gekeken wordt naar de conjunctuurindicatoren. Zowel in Nederland als in Gelderland wordt het niveau van voor de crisis genaderd en in sommige gevallen is het zelfs al beter dan voor de crisis. De vergaande gevolgen van de jarenlange laagconjunctuur worden in deze periode van hoge economische groei hersteld. Een belangrijk voorbeeld hiervan is het werkloosheidspercentage dat de afgelopen jaren zeer sterk is gedaald en nu in Gelderland nog maar 4% bedraagt, nog maar 0,4 procentpunt boven het jaargemiddelde van 2008.

De Gelderse consumenten en de Gelderse ondernemers zijn zeer positief gestemd over de toekomst. Alle 6 de indicatoren uit de Conjunctuur Enquête Nederland 1e kwartaal 2018 worden door de Gelderse ondernemers met de hoogste of op één na hoogste score beoordeeld. De Gelderse ondernemers zijn bovengemiddeld positief vergeleken met de ondernemers uit de rest van Nederland. Met name over de personeelssterkte zijn zij zeer positief gestemd. Hiermee geven zij aan dat zij verwachten dat zij de komende 3 maanden hun personeelsbestand gaan uitbreiden

De banengroei lijkt na jaren van voorzichtige groei ook aan te trekken met een groei van 1,6% in 2017, ten opzichte van 1,5% in Nederland. En ook voor de komende jaren wordt een groei van bijna 1% per jaar verwacht. Dit werkt ook door naar de werkloosheid die in 2018, net als de afgelopen 2 jaar, met ongeveer 1% zal dalen naar 3,6% in Gelderland tegen 3,9% in Nederland.

Provinciale Benchmark

Hoe verhoudt de Gelderse economie zich ten opzichte van de overige Nederlandse provincies? Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van een meerjarenanalyse van een aantal belangrijke economische grootheden: het bruto binnenlands product (BBP), besteedbaar inkomen per huishouden, arbeidsproductiviteit, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en werkloosheid. De algemene conclusie die getrokken kan worden is dat Gelderland gemiddeld scoort. Alleen bij de werkloosheid presteert Gelderland bovengemiddeld, de Gelderse werkloosheid zit structureel onder het Nederlands gemiddelde. Verder volgt Gelderland bij nagenoeg alle ontwikkelingen de Nederlandse trend. Kort gezegd kan Gelderland ook wel gezien worden als een dwarsdoorsnede van Nederland als er gekeken wordt naar het patroon van verschillende economische grootheden.

Vergeleken met de Europese regio's doet Gelderland het goed. De Europese Commissie brengt elke 3 jaar het regionale concurrentievermogen van 263 Europese regio's in beeld. Het concurrentievermogen van Gelderland staat in deze rangorde op plaats 21. Een deel van die score komt door de nationale indicatoren waarop Nederland hoog scoort. Vergeleken met de 11 onderscheiden Nederlandse provincies (Flevoland wordt bij Noord-Holland gerekend) scoort Gelderland met plaats 5 weer rond het gemiddelde. Bij een nadere analyse blijkt dat Gelderland met name achterblijft bij de indicatoren Hoger Onderwijs, Arbeidsmarkt en Innovatie. Op deze indicatoren scoort Gelderland met plaats 45, 55 en 59 significant slechter dan wat er verwacht kan worden van een regio op plaats 21. Als er gekeken wordt naar de vergelijking met de 15 regio's die het meest met Gelderland overeenkomen ('peer regions') blijkt Gelderland bij de meeste indicatoren niet hoger of lager te scoren dan de 'peer regions'. Alleen bij de sterkte van het bedrijfsleven scoort Gelderland beduidend beter dan haar 'peer regions'.

Verwachtingen 2018-2022

Volgens de laatste voorspellingen van het CPB¹ en het ROA² zijn de Nederlandse economische vooruitzichten voor de komende jaren positief. Dit betekent dat ook de Gelderse vooruitzichten positief zullen zijn aangezien de economische ontwikkelingen in Gelderland naar de landelijke trend neigen. Dit resulteert naar verwachting de komende jaren (2018-2021³) in een groei van ruim 2% per jaar. Het langetermijngemiddelde van 2,6% per jaar van voor de crisis zal waarschijnlijk over een langere periode niet meer gehaald worden. Over een kortere periode (2017-2019) worden dergelijke groeicijfers nog wel gehaald, maar het ligt niet binnen de verwachtingen dat de economische groei zich na 2019 nog zo sterk zal voortzetten. Wat betreft de banengroei wordt door het ROA voor Nederland een jaarlijkse groei van 1% voorspeld voor de periode 2017-2022. Doorrekeningen in hun model voor Gelderland voorspellen een jaarlijkse groei van 0,8%.

De bevolkingsgroei daalt al jaren en dit zal zich in de prognoseperiode ook doorzetten. Voor 2018-2022 wordt voor Nederland een groei van 0,4% voorspeld en Gelderland zit hier met 0,3% nog iets onder. Hierdoor zal ondanks een lichte stijging van de arbeidsparticipatie in de prognoseperiode de groei van de beroepsbevolking in Gelderland zelfs stagneren, terwijl er in Nederland nog een kleine groei van 0,2% wordt verwacht. De stijging van de werkgelegenheid ten opzichte van de (beperkte) stijging van de beroepsbevolking draagt bij aan het dalen van de werkloosheid. In 2021 wordt een werkloosheidspercentage van 3% verwacht in Gelderland ten opzichte van 3,3% in Nederland.

Regionale dynamiek

In deze Provinciale economische verkenning wordt gekeken naar twee verschillende regio-indelingen, namelijk de Corop-regio's en de WCR-regio's. Voor een uitgebreide beschrijving welke gemeenten behoren tot een bepaalde regio zie bijlage 4.

Als er gekeken wordt naar de Gelderse Corop-regio's dan wordt het aandeel in de Gelderse economie van de regio's Veluwe en Zuidwest-Gelderland steeds groter. Hierdoor daalt het relatieve aandeel van de Achterhoek en Arnhem-Nijmegen. Deze laatste twee regio's kenden de afgelopen decennia een relatief lage economische groei ten opzichte van Nederland, terwijl de Veluwe en Zuidwest-Gelderland juist bovengemiddeld groeiden. Met name de economische groei in Arnhem-Nijmegen bleef significant achter. Uit de Shift&Share analyse⁴ blijkt dat dit niet komt door de sectorstructuur, maar door regionale factoren. In Zuidwest-Gelderland en Veluwe was de economische groei juist veel hoger dan wat er op basis van de sectorstructuur verwacht zou worden. Om te achterhalen welke regionale factoren dit kunnen verklaren, is nader onderzoek nodig. Daar kan een economisch-statistische verkenning geen antwoord op geven.

Als er gekeken wordt naar de economische groei van alle Nederlandse Corop-regio's (40 stuks) over de periode 1996-2016 dan valt de 4e positie van Zuidwest-Gelderland positief op. Ook de positie van de Veluwe met plek 8 is positief. De Achterhoek scoort gemiddeld met een 20e plaats, terwijl Arnhem-Nijmegen met plaats 31 achterblijft. Als er gekeken wordt naar de periode 2009-2016 dan blijft de Veluwe op plaats 8 staan en is daarmee de economisch sterkst groeiende regio van Gelderland. Zuidwest-Gelderland is dan terug te vinden op plaats 13, nog steeds boven het Nederlands gemiddelde. Arnhem-Nijmegen doet het sinds de crisis juist relatief goed en is gestegen naar plaats 22, terwijl de Achterhoek iets is gedaald naar plaats 26. De onderlinge verschillen zijn door de kortere periode wel een stuk kleiner.

Qua banengroei blijft Gelderland de afgelopen 15 jaar iets achter op het Nederlands gemiddelde. Dit komt met name door de Achterhoek waar de werkgelegenheid iets gekrompen is. In Arnhem-Nijmegen en Zuidwest-Gelderland ligt de groei van de werkgelegenheid iets boven het Gelders gemiddelde, maar iets onder het Nederlands gemiddelde. De enige regio die positief opvalt is de Veluwe die ruim boven het Nederlands gemiddelde is gegroeid. Als deze trend zich voort blijft zetten zal de Veluwe over enkele jaren Arnhem-Nijmegen inhalen qua werkgelegenheid.

1 Macro Economische Verkenning 2019, aug. 2018 / Actualisatie Middellangetermijnverkenning 2018-2021, aug. 2017

2 Rapport Arbeidsmarktprognoses 2017-2022, augustus 2018.

3 Voor de economische groei en werkloosheid beslaat de prognoseperiode slechts 2018-2021 in plaats van 2022. Dit omdat de landelijke voorspellingen ook slechts tot 2021 gaan.

4 Een model om regionale verschillen in economische groei te verklaren. Voor een uitgebreide uitleg zie pagina 23.

Ontwikkelingen per wcr regio⁵

De Gelderse economie neigt sterk naar het Nederlands gemiddelde, dit komt doordat de positieve en negatieve uitschieters van de verschillende regio's elkaar opheffen. Op het Corop niveau zagen we al verschillen en als er nog een schaalniveau lager wordt gekeken worden de verschillen nog groter. Het laagste geografische schaalniveau dat in deze PEV wordt behandeld is de wcr regio.

In de periode 2013-2017 was Food Valley de meest dynamische regio van Gelderland met de hoogste bevolkingsgroei, anderhalf keer zo hoog als de Gelderse bevolkingsgroei. Dit komt doordat de bevolking relatief jong is met een laag sterftecijfer, maar met name door het hoge geboortecijfer in de regio. Ook qua werkgelegenheid was hier de hoogste groei, bijna vijfmaal zo hoog als het Gelders gemiddelde. In de prognose wordt Food Valley ook gezien als regio met een hoge groeipotentie die goed scoort op alle indicatoren.

Behalve in Food Valley gaat het ook goed in Noord Veluwe. De bevolkingsgroei bleef hier in de periode 2013-2017 iets achter op het Gelders gemiddelde, maar door de relatief jonge bevolking groeide de beroepsbevolking wel bovengemiddeld. De werkgelegenheid groeide ook harder dan het Gelders gemiddelde. Het opvallendste aan deze regio is vooral de lage werkloosheid. Al jaren heerst hier de laagste werkloosheid binnen Gelderland. Ook aan het einde van de prognoseperiode is het de verwachting dat deze regio met een werkloosheidspercentage van 2,3% de laagste werkloosheid kent. Qua werkgelegenheidsgroei wordt verwacht dat Noord Veluwe iets achter blijft ten opzichte van het Gelders gemiddelde.

De bevolkingsgroei 2013-2017 in Rivierenland blijft ondanks de relatief jonge bevolking iets achter bij het Gelders gemiddelde. Dit kan verklaard worden door het negatieve vestigingsoverschot (vestiging - vertrek). De laatste 2 jaar is er wel sprake van een positief vestigingsoverschot, maar dit is nog steeds zeer laag in vergelijking met de andere Gelderse regio's. Ook in de prognoseperiode zal de migratie de bevolkingsgroei in Rivierenland blijven remmen. Door de relatief jonge bevolking groeit de beroepsbevolking wel bovengemiddeld en dit zal zich ook in de prognoseperiode doortrekken. Qua werkgelegenheidsgroei lag de groei in Rivierenland de afgelopen jaren in lijn met het Gelders gemiddelde. In de prognoseperiode wordt verwacht dat de werkgelegenheidsgroei iets onder het Gelders gemiddelde zal blijven.

Voor Arnhem-Nijmegen geldt dat de ontwikkelingen sterk in lijn lopen met het Gelders gemiddelde. Bij de bevolkingsontwikkeling is de groei 0,1% lager in zowel de afgelopen jaren als in de prognoseperiode. De beroepsbevolkingsontwikkeling wordt in de prognose juist iets hoger geschat door de leeftijdsopbouw van de bevolking en het aantrekken van jonge mensen naar de stedelijke regio's. Qua werkgelegenheidsgroei wordt een even hoge groei verwacht als voor Gelderland als geheel.

De (beroeps)bevolking in de Achterhoek is door de perifere ligging binnen Gelderland al jaren aan het krimpen en deze trend zal zich doorzetten in de periode 2018-2022. De werkgelegenheid is de afgelopen jaren ook gekrompen, maar de afgelopen 2 jaar was er toch weer sprake van voorzichtige groei. Voor de prognoseperiode wordt een stagnatie van de werkgelegenheid verwacht. De krimp zal stoppen, maar de groei zal zich niet doorzetten. Qua werkloosheid blijft de Achterhoek nog wel iets onder het provinciale gemiddelde.

Als laatste is er de Stedendriehoek, deze regio zit al jaren op het randje van krimp qua (beroeps)bevolking. Voor de komende jaren wordt echter niet verwacht dat hier al krimp plaats gaat vinden, er zal sprake zijn van een heel lage bevolkingsgroei en een stagnatie van de beroepsbevolking. Net als in de Achterhoek is hier de afgelopen jaren sprake geweest van een flinke daling qua werkgelegenheid. Ook hier is de afgelopen 2 jaar weer sprake geweest van groei en in de prognose wordt verwacht dat deze groei zich, in tegenstelling tot in de Achterhoek, zal doorzetten.

⁵ Dit is een oude indeling die in Gelderland in bestuurlijk verband nog veel wordt gebruikt, voor de gemeenten per regio. Zie bijlage 4

Tabel 1

**Kerngegevens middellange termijn voor de Gelderse wcr gebieden
(incl. niet-Gelderse gemeenten), Gelderland en Nederland.**

	Steden- drie- hoek	Achter- hoek	Arn- hem- Nijme- gen	Rivie- ren- land	Food Valley	Noord Veluwe	Gelder- land	Neder- land
Bevolking 2017 x 1.000								
	414	295	714	248	346	200	2.047	17.081
Bevolkingsgroei in % per jaar								
2013-2017	0,0%	-0,4%	0,3%	0,3%	0,6%	0,3%	0,4%	0,4%
2018-2022	0,1%	-0,3%	0,2%	0,2%	0,7%	0,4%	0,3%	0,4%
Beroepsbevolking 2017 x 1.000								
	221	156	390	140	186	107	1.089	9.130
Groei beroepsbevolking in % per jaar								
2013-2017	0,1%	-0,2%	0,2%	0,7%	0,6%	0,5%	0,3%	0,5%
2018-2022	0,0%	-0,3%	0,3%	0,7%	1,1%	0,6%	0,1%	0,3%
Werkgelegenheid 2017 x 1.000 banen								
	165	120	369	111	137	90	992	8.445
Werkgelegenheidsgroei in % per jaar								
2013-2017	-0,3%	-0,3%	0,3%	0,2%	1,0%	0,5%	0,2%	0,7%
2018-2022	0,5%	0,0%	0,8%	0,5%	0,8%	0,6%	0,8%	1,0%
Werkloosheid x 1.000 personen								
2013	15	10	30	9	11	6	61	647
2017	11	7	20	6	8	4	49	438
2021	9	5	17	5	7	3	41	381
Werkloosheidspercentage								
2013	6,7%	6,3%	7,7%	6,3%	6,3%	5,8%	6,7%	7,3%
2017	4,8%	4,2%	5,0%	4,0%	4,2%	3,8%	4,5%	4,9%
2021	3,3%	2,7%	3,5%	2,5%	2,7%	2,3%	3,0%	3,3%

De werkloosheid daalt de afgelopen jaren zeer snel en dit is in alle regio's terug te zien. Aan het einde van de prognoseperiode worden werkloosheidspercentages verwacht die het niveau van rond de eeuwwisseling benaderen. Dit is nog lager dan in 2008 vlak voor de economische crisis.

Leeswijzer

Deze Provinciale Economische Verkenning bestaat uit vier hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk beschrijft de huidige stand van zaken met betrekking tot de economie van Gelderland aan de hand van een aantal indicatoren. Tevens wordt een vergelijking gemaakt met Nederland.

Het tweede hoofdstuk gaat verder in op de Gelderse economie aan de hand van een aantal belangrijke economische indicatoren. Daarbij wordt ook een vergelijking met de andere Nederlandse provincies gemaakt.

Het derde hoofdstuk maakt een vergelijking tussen Gelderland en de Europese regio's op NUTS 2 niveau.

Hoofdstuk 4 beschrijft de verwachtingen voor de ontwikkeling van de Gelderse economie voor de middellange termijn. Aan het einde van dit hoofdstuk wordt dit ook gedaan voor de verschillende Gelderse regio's.

In de bijlagen staan tabellen met alle cijfers per regio, de omschrijvingen van de regio's en de gebruikte definities in deze Provinciale Economische Verkenning.

1. Conjunctuur

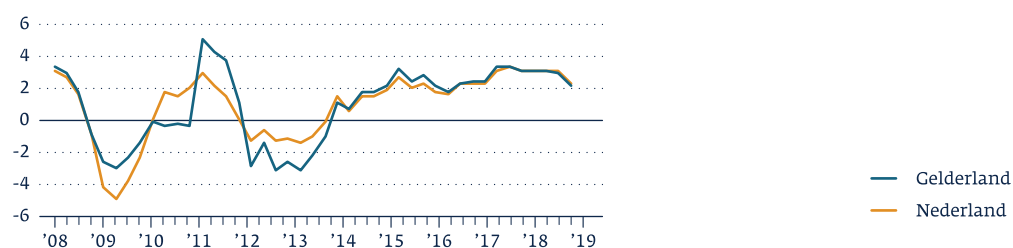
Na een voorzichtige groei in 2014 en 2015 is er de afgelopen 2,5 jaar weer sprake van sterke economische groei. Deze economische groei wordt breed gedragen. De investeringen van bedrijven stijgen, de export groeit, de consumptie van huishoudens blijft stijgen en de woningmarkt trekt aan. Al met al zit de Nederlandse economie op dit moment in een hoogconjunctuur en dit is terug te zien op alle fronten.

Grafiek 1

Economische groei

% groei van het BBP ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder

Bron: CBS Statline Nationale Rekeningen, 2018. Bewerking Gelderland door BEO

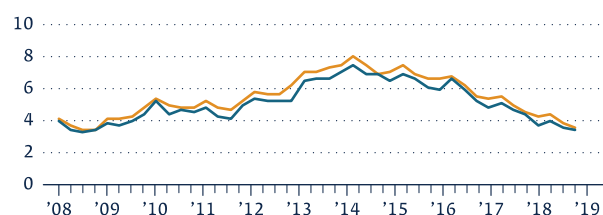

Grafiek 2

Werkloosheidspercentage

Werkloosheid in % van de beroepsbevolking

Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

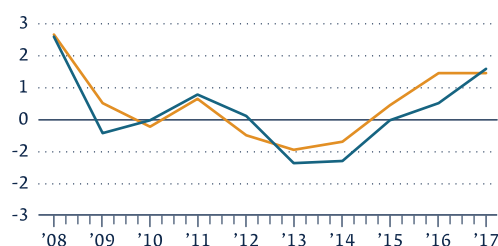

Grafiek 3

Werkgelegenheidsgroei

%-groei op het einde van het laatste kwartaal ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder

Bron: PWE 2018

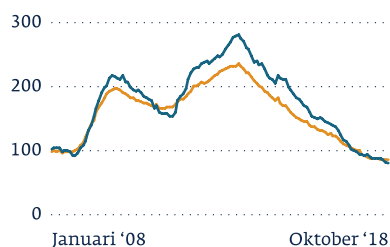

Zowel de Nederlandse als Gelderse economie is in 2017 met iets meer dan 3% gegroeid. Ook in 2018 blijft de stijgende lijn van de afgelopen 4 jaar zich doorzetten. Deze economische groei is ook terug te zien in de werkgelegenheidsontwikkeling. De werkgelegenheid in Gelderland is in 2017 gestegen met 1,6% ten opzichte van 1,5% in Nederland. Ook bij de ontwikkeling van de werkloosheid volgt Gelderland de Nederlandse tendens. De werkloosheid is in zowel Nederland als Gelderland enorm gedaald. In Gelderland was de werkloosheid 3,7% in het laatste kwartaal van 2017 terwijl dit in het laatste kwartaal van 2016 nog 4,9% was. In Nederland als geheel was de werkloosheid in het laatste kwartaal van 2017 4,3% ten opzichte van 5,4% eind 2016. Omdat de ontwikkeling van de werkloosheid nagenoeg gelijk is blijft de Gelderlandse werkloosheid al jaren lager dan het Nederlands gemiddelde. In het 1^e kwartaal van 2018 steeg de werkloosheid weer iets⁶, maar daarna daalde het weer waardoor de werkloosheid in het 3^e kwartaal van 2018 met 3,4% in Gelderland en 3,6% in Nederland zeer laag.

Uit de conjunctuurindicatoren blijkt dat de Gelderse economie dezelfde trends volgt als de Nederlandse economie. Alleen bij het aantal overnachtingen blijft Gelderland achter bij het Nederlands gemiddelde, maar dit kan verklaard worden door het internationale toerisme dat vooral in Noord-Holland (Amsterdam) neerslaat. Wel is er een stijgende lijn zichtbaar bij het aantal overnachtingen in Gelderland. Als er gekeken wordt naar de meest recente cijfers dan blijkt dat in Gelderland de meeste indicatoren zich weer hebben hersteld naar het niveau van voor de crisis halverwege 2008. Nog gunstiger zijn de ontwikkelingen bij het aantal uitzendingen en de woningverkoop die beide ruim boven het niveau van voor de crisis zitten. Het aantal ww-uitkeringen zit, hoewel er de laatste jaren een daling zichtbaar is, ook nog ruim boven het niveau van voor de crisis⁷.

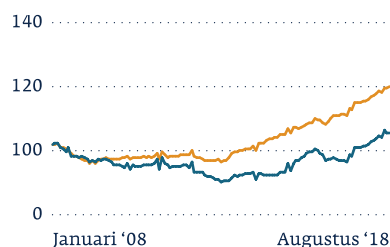
Grafiek 4
Faillissementen

Indexcijfer, jaargemiddelde 2008 = 100
Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

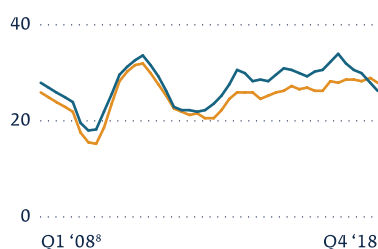
Grafiek 5
Overnachtingen R&T

Indexcijfer, jaargemiddelde 2008 = 100
Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

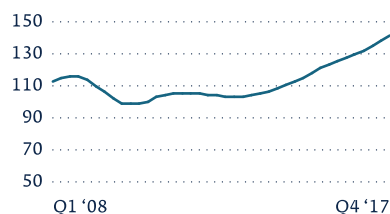
Grafiek 6
Industrie

%-bedrijven met omzetgroei
Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

Grafiek 7
Uitzendingen⁹

Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

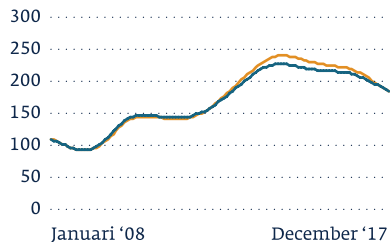
- 6 Deze stijging is seizoensgebonden, sinds 2003 stijgt de werkloosheid ieder jaar in het eerste kwartaal van het jaar ten opzichte van het vierde kwartaal een jaar eerder
- 7 De indexcijfers zijn op basis van een voortschrijdend 12maands gemiddelde
- 8 Q = kwartaal
- 9 Voor deze indicator zijn de regionale cijfers van het CBS nog niet beschikbaar

Grafiek 8

WW-uitkeringen totaal

Indexcijfer, jaargemiddelde 2008 = 100

Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

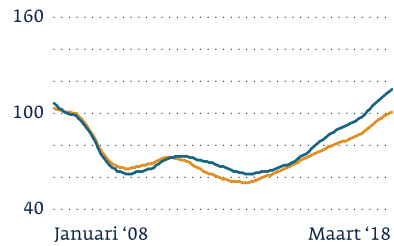

Grafiek 9

Nieuwe vacatures

Indexcijfer, jaargemiddelde 2008 = 100

Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

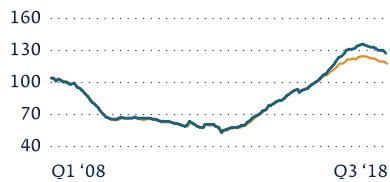

Grafiek 10

Woningverkoop

Indexcijfer, jaargemiddelde 2008 = 100

Bron: Kadaster, 2018

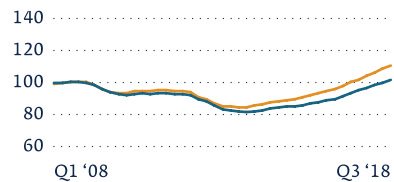

Grafiek 11

Woningprijzen

Indexcijfer, jaargemiddelde 2008 = 100

Bron: Kadaster, 2018

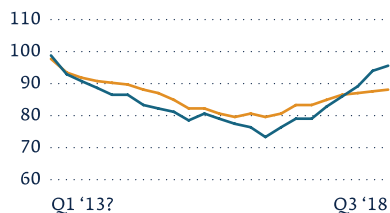

Grafiek 12

Aantal bouwvergunningen bedrijfsgebouwen

Indexcijfer, jaargemiddelde 2012 = 100

Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

— Gelderland
— Nederland

In de Conjunctuurenquête Nederland (CBS) worden per provincie de ontwikkelingen en verwachtingen van de bedrijven in kaart gebracht. Er wordt aan de ondernemers gevraagd hoe zij verwachten dat de economie zich gaat ontwikkelen op een aantal indicatoren. In de onderstaande figuren is te zien hoe een zestal indicatoren wordt beoordeeld door de ondernemers waarbij geldt dat hoe donkerder de kleur, des te positiever het bedrijfsleven.

Grafiek 13

Conjunctuurenquête Nederland begin 1e kwartaal 2018.¹⁰

Hoe donkerder de kleur, hoe optimistischer het bedrijfsleven.

Bron: CBS/KvK

Economisch klimaat

Omzet

Buitenlandse omzet

Personeelssterkte

Investerings

Ontwikkeling winstgevendheid tweede kwartaal

¹⁰ https://statisch.ondernemersplein.nl/includes/downloads/coenrapport-2018-tweedekwartaal_tcm106-460015.pdf

De Gelderse bedrijven zijn zeer positief gestemd, het ondernemersvertrouwen is dus hoog. Bij alle 6 de indicatoren wordt de Gelderse situatie met de hoogste of op één na hoogste categorie beoordeeld. Ten opzichte van de andere provincies zijn de Gelderse ondernemers vooral over de personeelssterkte, investeringen en ontwikkeling van de winstgevendheid zeer positief gestemd. Hiermee geven zij aan dat zij hun winst de afgelopen 3 maanden hebben zien stijgen en dat zij verwachten dat zij de komende 3 maanden hun personeelsbestand gaan uitbreiden en de investeringen te zien groeien. Vergeleken met de andere provincies zijn de Gelderse ondernemers bovengemiddeld positief met een plek bij de bovenste helft bij alle indicatoren met uitzondering van de omzet waarbij zij op plek 7 staan.

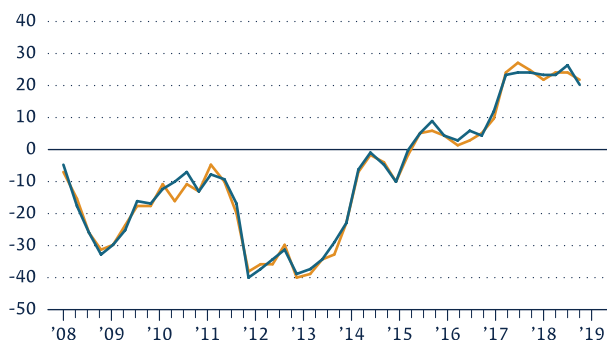
Ook bij de consumenten is het vertrouwen zeer hoog. Het vertrouwen van de Gelderse consumenten loopt daarbij in lijn met het nationale gemiddelde. Na een enorme stijging in 2016 en de eerste helft van 2017 stagneert de ontwikkeling zich de laatste maanden, maar het consumentenvertrouwen blijft ongekend hoog.

Grafiek 14

Consumentenvertrouwen

Saldo van positieve en negatieve antwoorden (%), kwartaalcijfers

Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

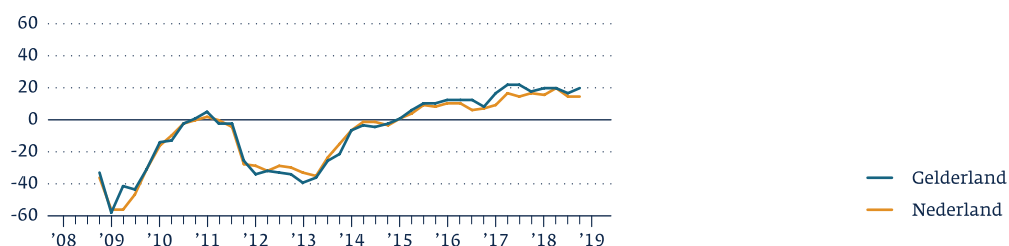

Grafiek 15

Economisch klimaat bedrijven

saldo van positieve en negatieve antwoorden (%), kwartaalcijfers

Bron: CBS Statline Nederland Regionaal, 2018

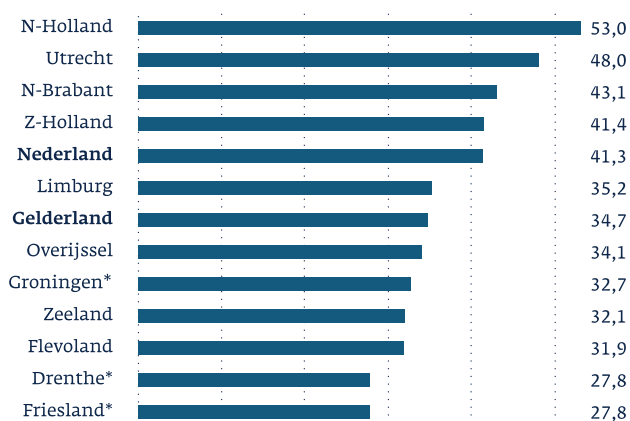
2. De provinciale benchmark

In dit hoofdstuk wordt gekeken hoe de Gelderse economie presteert ten opzichte van de andere Nederlandse provincies. Dit zal gebeuren op basis van verschillende economische variabelen: het bruto binnenlands product (BBP), besteedbaar inkomen per huishouden, arbeidsproductiviteit, toegevoegde waarde, werkgelegenheid en werkloosheid. Ook wordt er door middel van de Regional Competitiveness Index (RCI) aandacht besteed aan de concurrentiekracht van Gelderland en de andere Nederlandse provincies ten opzichte van de andere regio's in de EU.

Grafiek 16

BBP per hoofd van de bevolking x €1.000, 2016

Bron: CBS Statline, Regionale rekeningen

*exclusief delfstoffenwinning

Grafiek 17

Gemiddeld netto besteedbaar inkomen per huishouden x €1.000, 2015

Bron: CBS Statline, Regionale inkomensverdeling

2.1 Stand van de economie, productie en besteedbaar inkomen

Het BBP van een land is de som van alle binnenlands geproduceerde goederen en diensten. In grafiek 1 is het BBP per hoofd van de bevolking te zien. Hierin zijn flinke verschillen te zien tussen de Nederlandse provincies. De economisch best presterende regio's binnen Nederland zijn de Randstad en Noord-Brabant. Met plaats 7 bezet Gelderland een gemiddelde positie binnen Nederland.

De grote verschillen binnen Nederland kunnen voor een groot deel verklaard worden door pendelstromen. De meeste provincies hebben een sterker ontwikkelde woonfunctie dan werkfunctie. In deze 'woonprovincies' wonen meer mensen die hun productieve arbeid in een andere provincie verrichten dan dat er mensen die in een andere provincie wonen productieve arbeid komen verrichten. Het ligt voor de hand dat de provincies met een positief pendelsaldo economisch gezien het best presteren. We zien in [tabel 1](#) dat de ranking van provincies qua pendelsaldo overeenkomsten vertoont met de ranking van de provincies qua BBP per capita. De drie provincies met het gunstigste pendelsaldo, Utrecht, Noord-Holland en Noord-Brabant zijn ook de drie provincies met het hoogste BBP per capita. Ook productiviteit speelt een rol bij het verklaren van de regionale verschillen in het BBP per capita. Regionale specialisaties in zeer arbeidsproductieve sectoren kunnen zorgen voor een hoger BBP per capita. Wederom geldt dat de drie provincies, Utrecht, Noord-Holland en Noord-Brabant de hoogste arbeidsproductiviteit kennen. Echter zien we bij de overige provincies dat een relatief hoge arbeidsproductiviteit een negatief pendelsaldo kan compenseren. Het beste voorbeeld hiervan is de provincie Limburg. Ondanks het op twee na laagste pendelsaldo in absolute zin heeft de provincie een midden-moot positie bij het BBP per capita, dit kan verklaard worden door de relatief hoge arbeidsproductiviteit. Ook de provincie Flevoland kent een relatief hoge arbeidsproductiviteit die het zeer negatieve pendelsaldo deels kan compenseren.

Tabel 2

Pendelsaldo (2015) en arbeidsproductiviteit (2015) per provincie

Bron: CBS Statline, Regionale rekeningen en Woon-werkafstand

Provincie	Pendelsaldo t.o.v totaal aantal banen in de provincie	Pendelsaldo in aantallen x 1.000	Arbeidsproductiviteit x 1.000 (excl. Aardgas- baten) NL = 87
N-Holland	11%	152,3	96
Utrecht	9%	59,1	90
N-Brabant	1%	12,6	90
Overijssel	-2%	-8,9	80
Z-Holland	-2%	-28	89
Groningen	-3%	-6,6	69
Gelderland	-5%	-46,1	80
Limburg	-6%	-28,1	83
Drenthe	-9%	-16,6	72
Friesland	-10%	-25,3	72
Zeeland	-12%	-18	80
Flevoland	-33%	-46,4	85

De combinatie van een gunstig pendelsaldo plus een hoge arbeidsproductiviteit zorgen ervoor dat er grote verschillen ontstaan in het bbp per capita tussen de provincies. De provincies Noord-Holland, Utrecht, Noord-Brabant en Zuid-Holland scoren veel hoger dan de overige provincies. In Noord-Holland is het zelfs bijna 2x zo hoog als in Friesland. Gelderland neemt zowel bij het pendelsaldo als bij de arbeidsproductiviteit een positie in de middenmoot in. Dit is ook terug te zien bij het bbp per capita waar Gelderland op de 6^e plaats staat. Het bbp per inwoner is een manier om de economische prestaties van een regio weer te geven. Voor de welvaartspositie van de inwoners is het gemiddeld besteedbaar inkomen echter een betere variabele.

Aan de hand van het gemiddeld netto besteedbaar inkomen per huishouden kan de welvaartspositie van de verschillende provincies worden bepaald. Zoals te zien is in grafiek 2 zijn de verschillen hierin een stuk kleiner dan bij het bbp per capita. Alleen Groningen valt buiten de $\pm 10\%$ van het Nederlands gemiddelde en dit valt deels toe te schrijven aan het relatief hoge percentage studenten in de provincie. Maar ook als de studenten buiten beschouwing worden gelaten blijft Groningen de provincie met het laagste gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden. In Gelderland is het gemiddeld netto besteedbaar inkomen per huishouden nagenoeg gelijk aan het Nederlands gemiddelde en bezet daarmee wederom een middenmoot positie.

2.2 Economische groei

De economische groei sinds 2000 kan verdeeld worden in 3 periodes. De periode voor, tijdens en na de krediet crisis van 2008. Deze crisis zorgde ervoor dat de Nederlandse economie in 2009 met 3,8% kromp. In **tabel 2** hierna wordt daarom een onderscheid gemaakt tussen de periode voor, tijdens en na de economisch crisis. In de periode voor de crisis zien we hoge groeicijfers van meer dan 2,0% per jaar. Gelderland zit hier met een gemiddelde jaarlijkse groei van 2,2% net iets boven het Nederlands gemiddelde. Tijdens de crisis zien we de groeicijfers enorm teruglopen. Er is niet langer sprake van een nagenoeg constante groei. Na een enorme krimp in 2009 was er in 2010 en 2011 in de meeste provincies weer kort sprake van groei, maar in 2012 en 2013 kromp de economie weer. Vanaf 2014 groeit de Nederlandse economie weer. Over de periode 2009-2013 was de gemiddeld jaarlijkse groei van de Nederlandse economie -0,3%. Met -0,6% deed Gelderland het net iets onder gemiddeld. Dit komt doordat de dip van 2012 en 2013 Gelderland, door de bovengemiddelde focus op de binnenlandse markt, relatief veel zwaarder trof dan Nederland als geheel. Sinds 2014 loopt de groei van de Gelderse economie weer net iets boven die van Nederland als geheel.

Tabel 3

Gemiddelde jaarlijkse groei toegevoegde waarde in % per provincie

Bron: CBS, *De Regionale Economie 2016*

2000-2008		2009-2013		2014-2016	
Flevoland	4,9	Noord-Holland	0,5	Noord-Holland	3,5
Zeeland	2,6	Noord-Brabant	-0,3	Flevoland	2,8
Noord-Brabant	2,4	Nederland	-0,3	Noord-Brabant	2,6
Drenthe*	1,6	Zeeland	-0,5	Groningen	2,4
Noord-Holland	2,4	Utrecht	-0,5	Overijssel	2,3
Overijssel	2,3	Limburg	-0,5	Gelderland	2,1
Gelderland	2,2	Groningen*	-0,5	Zeeland	2,1
Nederland	2,1	Flevoland	-0,6	Drenthe	2,0
Groningen*	2,1	Gelderland	-0,6	Nederland	2,0
Zuid-Holland	2,0	Zuid-Holland	-0,7	Utrecht	1,9
Utrecht	1,9	Friesland*	-0,8	Zuid-Holland	1,9
Limburg	1,7	Overijssel	-0,9	Friesland	1,7
Friesland*	1,8	Drenthe*	-1,6	Limburg	1,6

*Exclusief delfstoffenwinning

2.3 Werkgelegenheid

Werkgelegenheidsgroei wordt bepaald door verschillende factoren. Economische groei, sectorstructuur, bevolkingsontwikkeling en arbeidsproductiviteit zijn factoren die een rol spelen bij de werkgelegenheidsontwikkeling. Doordat er zoveel factoren een rol spelen is er sprake van flinke regionale verschillen in de werkgelegenheidsontwikkeling.

Gelderland scoort ook bij de werkgelegenheid weer heel gemiddeld. In de periode voor de crisis was de gemiddelde jaarlijkse groei gelijk aan die van Nederland met 1,3%. In de periode tijdens de crisis daalde de werkgelegenheid in bijna alle provincies waaronder Gelderland. De daling van de werkgelegenheid in Gelderland was met -0,1% een fractie lager dan de daling in Nederland van -0,2%. In de recente groeiperiode, 2014-2017, blijft Gelderland wel iets achter bij het Nederlands gemiddelde. Maar in 2017 was de groei in Gelderland met 1,6% weer hoger dan het Nederlands gemiddelde van 1,5%.

Tabel 4

Gemiddelde jaarlijkse groei werkgelegenheid in % per provincie

Bron: Lisa, 2017

2000-2008		2009-2013		2014-2017	
Flevoland	4,2%	Flevoland	0,4%	Overijssel	1,6%
Friesland	1,8%	Noord-Holland	0,1%	Zuid-Holland	1,5%
Noord-Holland	1,7%	Zuid-Holland	0,0%	Noord-Holland	1,5%
Drenthe	1,6%	Overijssel	-0,1%	Flevoland	1,3%
Overijssel	1,5%	Zeeland	-0,1%	Noord-Brabant	1,2%
Zuid-Holland	1,4%	Gelderland	-0,1%	Nederland	1,1%
Nederland	1,3%	Groningen	-0,1%	Utrecht	0,9%
Gelderland	1,3%	Utrecht	-0,2%	Gelderland	0,7%
Utrecht	1,2%	Drenthe	-0,2%	Groningen	0,6%
Noord-Brabant	1,2%	Nederland	-0,2%	Friesland	0,6%
Groningen	0,8%	Friesland	-0,7%	Zeeland	0,3%
Limburg	0,4%	Noord-Brabant	-0,7%	Drenthe	-0,1%
Zeeland	0,2%	Limburg	-0,9%	Limburg	-0,4%

Al met bezet Gelderland ook bij de werkgelegenheidsgroei een positie in de middenmoot en een groei die zeer vergelijkbaar is met het nationale gemiddelde.

2.4 Werkloosheid

Naast de werkgelegenheid wordt er ook gekeken naar de werkloosheid. In tabel 5 is te zien dat het werkloosheidspercentage, na de enorme stijging tijdens de economische crisis (2009-2014), in alle provincies weer daalt naar het niveau van 2003. In sommige gevallen zelfs onder dit niveau. Voor Nederland als geheel ligt het werkloosheidspercentage in 2017 nog 0,1% onder het niveau van 2003. Het niveau van 2008, vlak voor de crisis, ligt nog 1,2% onder het niveau van 2017 maar komt met de huidige ontwikkelingen snel in zicht. Over de hele periode 2003-2017 ligt het Gelderse werkloosheidspercentage iets onder het Nederlands gemiddelde. Door de jaren heen schommelt Gelderland in de rangorde van de provincies tussen plek 2 en 5. De verschillen zijn echter klein waardoor het stuivertje wisselen is om de bovenste plekken en er niet te veel waarde moet worden gehecht aan de vraag of Gelderland op plek 3 of plek 5 staat.

Tabel 5

Werkloosheidspercentage per provincie

Bron: CBS Statline, Regionale arbeidsdeelname

	2003		2008		2017
Zeeland	4,2	Utrecht	3,2	Zeeland	3,6
Utrecht	4,4	N-Brabant	3,3	Utrecht	4,2
Gelderland	4,5	Zeeland	3,4	N-Brabant	4,4
N-Brabant	4,5	Gelderland	3,6	Limburg	4,7
Overijssel	4,6	N-Holland	3,6	Gelderland	4,5
Nederland	4,8	Overijssel	3,6	N-Holland	4,8
N-Holland	5	Nederland	3,7	Nederland	4,9
Flevoland	5	Z-Holland	3,8	Drenthe	4,9
Drenthe	5	Friesland	3,8	Overijssel	4,9
Z-Holland	5,1	Drenthe	3,9	Friesland	5,2
Limburg	5,2	Flevoland	4	Z-Holland	5,5
Friesland	5,2	Limburg	4,1	Flevoland	5,6
Groningen	6	Groningen	4,5	Groningen	6,2

2.5 Conclusie

Aan de hand van de vier belangrijkste economische grootheden (BBP, inkomen, werkgelegenheid en werkloosheid) kan er gesteld worden dat Gelderland een heel gemiddelde Nederlandse provincie is. Bij het gemiddelde besteedbaar inkomen per huishouden en de werkgelegenheidsontwikkeling is de Gelderse situatie nagenoeg identiek aan het Nederlands gemiddelde. Bij het BBP per capita scoort Gelderland (net als de meeste provincies) wel beduidend lager dan het Nederlands gemiddelde. Maar als er gekeken wordt naar de rangorde van de provincies staat Gelderland met plek 6 wederom in de middenmoot. Bij de werkloosheid scoort Gelderland juist structureel iets beter dan Nederland als geheel en kan de provincie worden bestempeld als subtop van Nederland. Gelderland bezet deze middenmoot positie binnen Nederland al decennia. Doordat Gelderland zo'n grote provincie is met een grote diversiteit aan economische activiteiten heffen de positieve en negatieve effecten elkaar op. Hierdoor ontwikkelt de Gelderse economie zich door de jaren heen vergelijkbaar met de ontwikkeling van Nederland als geheel. In hoofdstuk 5, Regionale Dynamiek, zal echter blijken dat er binnen Gelderland grote verschillen zichtbaar zijn.

3. Internationale benchmark

Om een goede welvaartspositie voor de Gelderse bevolking te kunnen waarborgen en het Gelderse bedrijfsleven concurrerend te houden is het van belang om een oog te houden op het (internationale) concurrentievermogen van Gelderland. Door de jaren heen hoort de Gelderse concurrentiekracht bij de subtop van de wereld en geldt de regio als één van de meest welvarende en economisch ontwikkelde regio's ter wereld. In deze paragraaf worden de sterke (en zwakke) punten van de regio benoemd om de huidige concurrentiekracht van de regio in beeld te brengen.

3.1 Nederlandse concurrentiekracht

Allereerst wordt er kort ingegaan op de Nederlandse concurrentiekracht, voor er verder gespecificeerd wordt naar de regionale (Gelderse) concurrentiekracht. Een belangrijk deel van de Gelderse concurrentiekracht wordt namelijk bepaald door de nationale context. Het World Economic Forum (WEF) maakt jaarlijks hun 'Global competitiveness report'. Het WEF definieert de nationale concurrentiekracht daarin als: de instituties, beleid en factoren die de hoogte van productiviteit van een land bepalen.

In hun 'Global competitiveness index 2017-2018' staat Nederland op plaats 4. De top 10 bestaat uit 6 Noord-Europese landen, 3 Aziatische landen en de Verenigde Staten.

Global competitiveness index 2017-2018 top 10

1	Zwitserland	6	Japan
2	Verenigde Staten	7	Hong Kong
3	Singapore	8	Finland
4	Nederland	9	Zweden
5	Duitsland	10	Verenigd Koninkrijk

De vierde plaats van Nederland is volgens het rapport met name te danken aan het onderwijssysteem (plaats 4) en het hoge vermogen van bedrijven en individuen om met de nieuwste technologieën om te gaan (3). Ook het innovatieve ecosysteem (6) draagt bij aan de Nederlandse concurrentiekracht. Nederland bezet daarnaast de eerste plaats binnen Europa als het gaat over de kwaliteit van de infrastructuur. Verder beschikt Nederland over een zeer efficiënte goederenmarkt (5) en is de kwaliteit van het netwerk van de bedrijven in Nederland en hun strategieën zeer goed ontwikkeld (4). Uiteraard heeft Nederland nog veel meer punten waarin het uitblinkt waardoor het bij 9 van de 12 'pilaren' waar het WEF hun ranking aan ophangt een plek bij de eerste 7 landen ter wereld scoort. De minpunten van Nederland zijn een hoge overheidsschuld (93), de zeer strikt geregelde werkomstandigheden met name als het gaat om lonen (123), de beperkte omvang van de nationale markt (29) en het is lastig om een lening te krijgen (42). Hierdoor scoort Nederland bij de pilaren Macro economische omgeving (14), Efficiëntie van de arbeidsmarkt (13) en Ontwikkeling van de financiële markt (28) buiten de top 10 van de wereld. Dit weegt echter niet op tegen alle positieve punten in Nederland waardoor het uiteindelijk op plaats 4 staat in de algemene ranking.

3.2 Gelderse concurrentiekracht

Sinds 2010 maakt de Europese Commissie iedere drie jaar een ranking van 263 Europese regio's. De meest recente versie is de Regional Competitiveness Index (rci) van 2016. Deze ranking is gebaseerd op de Global Competitiveness Index die in de paragraaf hierboven is beschreven. De rci van 2016 is gebaseerd op 74 indicatoren. De meeste indicatoren zijn gebaseerd op cijfers van 2012-2014, maar enkele indicatoren zijn gebaseerd op meer recente cijfers (2015/2016). Deze 74 indicatoren worden onderverdeeld in 11 pijlers die vervolgens weer worden verdeeld onder 3 dimensies.

Basis dimensie	Efficiëntie dimensie	Innovatie dimensie
- Instituties - Macro economische stabiliteit - Infrastructuur - Gezondheid - Basis onderwijs	- Hoger onderwijs en leven lang leren - Arbeidsmarkt - Marktomvang	- Technologische gereedheid - Kwaliteit van het bedrijfsleven - Innovatie

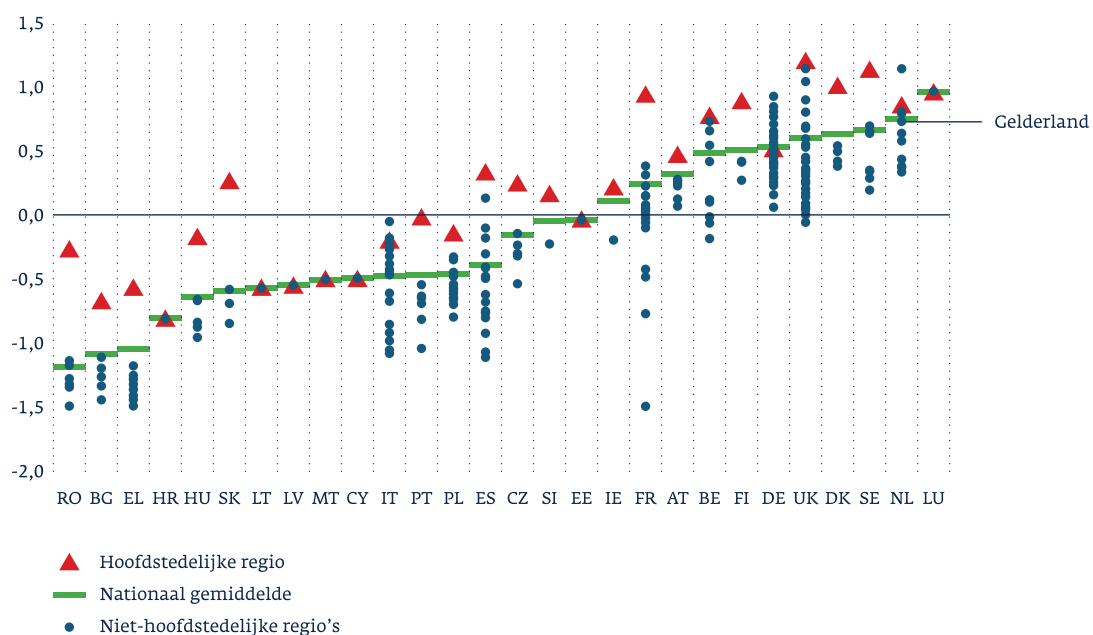
De kerntaken van de provincie vallen veelal samen met de pilaren van het rci. De provincie is daarom mede verantwoordelijk voor de kwaliteit van de verschillende indicatoren en daarmee voor de concurrentiekracht van de regio. Deze regionale concurrentiekracht wordt in de rci gedefinieerd als: *het vermogen om op korte- en lange termijn een aantrekkelijke omgeving te bieden voor bedrijven en bewoners om te werken en te wonen.*

Uit de RCI van 2016 blijkt dat Utrecht haar eerste plaats heeft moeten afstaan aan Londen terwijl Utrecht in 2013 nog ruimschoots koploper was. Dit kan verklaard worden doordat alle Nederlandse regio's in de 2016 versie een lagere score hebben gekregen, terwijl veel regio's in het Verenigd Koninkrijk juist een hogere score hebben gekregen. Hier moet echter wel een nuance worden aangebracht dat een belangrijk deel van deze stijging/daling verklaard kan worden doordat er in de nieuwste versie enkele indicatoren zijn veranderd ten opzichte van de versie van 2013. Deze aanpassingen in de methode hebben voor Nederland niet gunstig uitgepakt. Dit heeft er ook toe geleid dat waar er in 2013 nog 3 Nederlandse provincies in de top 10 stonden, dit er nu nog maar één is (Utrecht). Echter staan er nog wel 4 Nederlandse provincies in de top 20 en zit Gelderland hier met plek 21 ook vlakbij. Zoals te zien is in de figuur hieronder is de score van Gelderland nagenoeg gelijk aan het Nederlands gemiddelde.

Grafiek 18

De RCI index scores 2016

Bron: European Commission, RCI

Tabel 6

RCI scores Nederlandse provincies

Regio	RCI 2016 Ranking
Utrecht	2
N-Holland + Flevoland	12
N-Brabant	16
Z-Holland	18
Gelderland	21
Limburg	30
Overijssel	36
Groningen	57
Drenthe	68
Zeeland	72
Friesland	83

In de figuur is ook duidelijk te zien dat in bijna alle Europese landen de hoofdstedelijke regio het hoogste scoort. Alleen in Duitsland (Oberbayern), Nederland (Utrecht) en Italië (Lombardia) geldt dit niet. Met plaats 21 staat Gelderland in de subtop van Europa. Binnen de 11 regio's die in Nederland worden onderscheiden (Flevoland wordt in dit rapport bij Noord-Holland gerekend) staat Gelderland op plaats 5. De hoogste ranking haalt Gelderland bij de pijler 'technologische gereedheid' (11) waarop alleen Utrecht binnen Nederland scoort. Als er alleen vergeleken wordt met de 15 regio's die het dichtst bij Gelderland liggen qua BBP per capita blijkt dat Gelderland overal heel gemiddeld op scoort, nergens beter maar ook nergens slechter dan de vergelijkbare regio's. De enige uitzondering hierop is de kwaliteit van het bedrijfsleven waarop Gelderland hoger scoort dan de vergelijkbare regio's.

In tabel 7 wordt per pijler de Gelderse ranking vergeleken met de Europese top 20. Aan de hand hiervan kan er gekeken worden in welke pijlers men moet investeren om de top 20 weer in te dringen.

Tabel 7

Europese top 20 rci index 2016 vergeleken met Gelderland

Bron: European Commission

Regio/Pijler	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Londen	59	23	3	16	10	10	71	1	10	2	43
Utrecht	19	9	4	23	8	9	12	7	6	5	18
Berkshire-Oxfordshire	39	23	2	14	10	15	24	5	2	8	3
Stockholm	6	2	93	1	14	2	3	69	27	17	2
Surrey-Sussex	39	23	23	9	10	25	47	4	2	3	23
Hovedstaden	18	3	124	58	4	1	24	109	29	32	1
Luxembourg	22	4	85	120	19	28	1	111	1	1	24
Île de France	130	18	1	16	17	30	66	2	109	16	10
Oberbayern	39	6	51	39	7	59	2	23	67	36	4
Hampshire and the Isle of Wight	39	23	29	8	10	19	7	30	2	9	21
Helsinki-Uusimaa	5	11	133	11	2	3	45	116	7	37	5
Noord Holland-Flevoland	29	9	38	63	8	21	66	32	17	6	37
Darmstadt	67	6	13	39	7	107	17	11	46	13	20
Karlsruhe	55	6	14	39	7	93	12	13	86	63	7
Hamburg	81	6	54	63	7	114	11	15	32	12	17
Noord Brabant	28	9	5	72	8	53	76	21	22	24	15
Cheshire	67	23	6	79	10	37	27	19	67	11	43
Zuid Holland	24	9	15	37	8	39	110	15	20	19	41
Brussel, Vlaams-Brabant, Brabant Wallon	117	17	6	114	9	56	126	9	107	4	8
Stuttgart	55	6	64	32	7	93	4	18	86	76	9
Gelderland	25	9	19	105	8	45	55	28	11	28	59

*Voor deze pijler wordt er gebruik gemaakt van nationale scores in plaats van regionaal.

Legenda**A** Instituties - **B** Macro economische stabiliteit* - **C** Infrastructuur - **D** Gezondheid**E** Basis onderwijs* - **F** Hoger onderwijs - leven lang leren - **G** Arbeidsmarkt**H** Marktomvang - **I** Technologische gereedheid - **J** Kwaliteit bedrijfsleven - **K** Innovatie

De meeste winst qua aantal plekken kan behaald worden bij de pijler Gezondheid. Dit is echter geen taak voor de provincie en omdat deze pijler onder de basisdimensie valt en daarom minder zwaar meetelt wordt hier verder niet op ingegaan. Twee andere pijlers waar Gelderland beter op zou moeten scoren om een aantal plaatsen te stijgen zijn het Hoger onderwijs – leven lang leren en Arbeidsmarkt. Bij de eerste pijler zijn, onder andere opleidingsniveau van de beroepsbevolking en percentage van de beroepsbevolking die een opleiding of training volgen, belangrijke indicatoren. Vooral bij deze laatste indicator kan de provincie een rol spelen door dit te stimuleren. Een andere pijler waar nog veel winst te behalen is, is Innovatie. Met plek 59 doet Gelderland het slechter dan alle regio's die boven Gelderland staan in de algemene ranking. Bij deze pijler spelen vooral het aantal patenten, kenniswerkers, kennisclusters en R&D uitgaven een belangrijke rol. Om te

stijgen in de RCI ranking moet vooral hieraan gewerkt worden, zonder dat dit ten koste gaat van de andere indicatoren. De RCI werkt namelijk met een weging waarbij voor de meest ontwikkelde regio's (waar Gelderland toe behoort) de laatste 3 pijlers het zwaarst meetellen. Om een iets duidelijker beeld te schetsen op welke onderdelen Gelderland goed dan wel slecht scoort bij de achterblijvende pijlers volgt hieronder een tabel met de verschillende indicatoren en de ranking van Gelderland en de ranking van de best presterende Nederlandse provincie.

Tabel 8

Vergelijking Gelderland met de best scorende Nederlandse provincie per RCI indicator

Bron: European Commission

Indicator	Gelderland	Beste NL provincie	Plek
Populatie 25-64 jaar met een hoge opleiding	76	Utrecht	10
Leven lang leren	41	Utrecht	22
Vroege schoolverlaters	99	Utrecht	41
Werkloosheidspercentage	93	Zeeland	57
Arbeidsproductiviteit	131	Groningen	4*
Gender balans werkloosheid	28	Utrecht	13
Gender balans werkgelegenheid	112	Groningen	28
Werkloosheid bij vrouwen	91	Zeeland	35
Jongeren die geen opleiding volgen, geen werk hebben en geen training volgen	10	Overijssel	4
Aantal patenten per inwoner	74	Noord-Brabant	2
Werkgelegenheidsaandeel creatieve industrie	37	Utrecht	6
Werkgelegenheidsaandeel kenniswerkers	49	Utrecht	10
Aantal wetenschappelijke publicaties per inwoner	25	Groningen	2
R&D-uitgaven in % van BBP	57	Noord-Brabant	49
Aandeel wetenschappelijk/technologisch opgeleiden in de beroepsbevolking	63	Utrecht	10
Aandeel wetenschappelijk/technologisch personeel in de beroepsbevolking	113	Utrecht	42
Aantal high-tech patenten per inwoner	74	Noord-Brabant	2
Aantal ICT patenten per inwoner	92	Noord-Brabant	1
Aandeel van de sterke high-tech clusters in de totale regionale loonsom	132	Noord-Holland	42

*Dit komt door de aardgasbaten, na Groningen geldt Noord-Holland met plek 14 als beste NL provincie

Natuurlijk telt niet elke indicator even zwaar mee en zijn de verschillen tussen plek 50 en plek 1 soms minimaal, maar in deze provinciaal economische verkenning wordt niet verder ingegaan op de methodiek en onderliggende scores van de RCI. Voor geïnteresseerden: de website van de Europese Commissie¹¹. Deze scores geven echter wel aan op welke indicatoren Gelderland al meedoet met de Europese (sub)top en waar er nog ruimte is voor verbetering.

11 http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/

3.3 Conclusie stand van zaken en benchmark

In de afgelopen 2 hoofdstukken is de huidige stand van de Gelderse economie beschreven. Kort gezegd kan gesteld worden dat het redelijk goed gaat met de Gelderse economie. De Gelderse economie bezet een positie in de (sub)top van Europa en kan vooral op het gebied van onderwijs en innovatie nog winst boeken. Men moet echter wel rekening houden met het feit dat de keuze van de indicatoren en de meetmethodes ook invloed heeft op de ranking waardoor men zich niet blind moet staren op de positie in de ranglijst. Wel kan dit een handvat bieden bij het maken van beleidskeuzes bij de vraag hoe men de Gelderse economie nog meer kan laten groeien.

4. Gelderse verwachtingen 2018-2021¹²

Het CPB heeft naar aanleiding van het nieuwe regeerakkoord de middellange termijn verkenning (2018-2021) geactualiseerd. Op de middellange termijn wordt er voor Nederland nu uitgegaan van een economische groei van 2,0% per jaar. Daarnaast wordt er een banengroei van 1,0% per jaar verwacht en een groei van de beroepsbevolking van 0,8% per jaar. Daarnaast zal de werkloosheid dalen van 4,9% in 2017 tot 3,3% in 2021. Als er gekeken wordt naar de meest recente Macro Economische Verkenning (2019)¹³ wordt deze groei met name op de korte termijn gerealiseerd want voor de jaren 2018 en 2019 wordt een groei verwacht boven het middellange termijn-gemiddelde.

4.1 BBP prognose

In deze provinciale verkenning worden de Nederlandse verwachtingen doorgerekend voor Gelderland. De economische groei in Gelderland blijft op de middellange termijn, net als de afgelopen 3 jaar, nagenoeg gelijk aan het Nederlands gemiddelde. Ook in Gelderland is de gemiddelde economische groei per jaar voor de prognoseperiode ruim 2%.

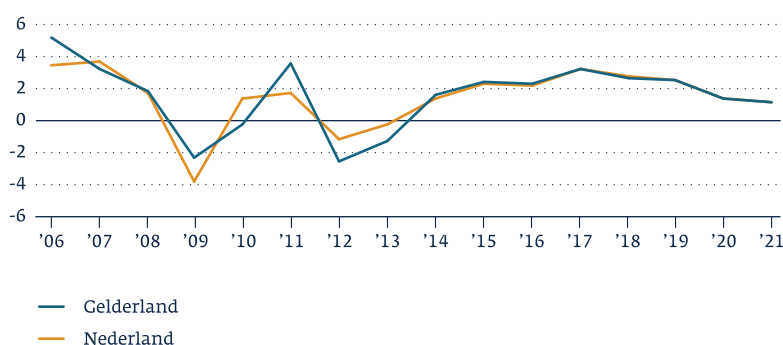
Grafiek 19

Volume-ontwikkeling van het bruto binnenlands product (BBP), in % per jaar

Historie (2017 voorlopige raming) en prognose 2018-2021

Bron: historie Regionale Rekeningen CBS Statline, Prognose NL: CPB Macro Economische Verkenning 2019; CPB MLT 2018-2021.

Prognose Gld: Bureau Economisch Onderzoek.

¹² Voor BBP, werkloosheid en arbeidsparticipatie is er een nationale prognose beschikbaar tot en met 2021, voor werkgelegenheid en bevolking tot en met 2022. Er is gekozen om overal de langst beschikbare periode te tonen

¹³ Macro Economische Verkenning 2019, CPB september 2018

4.2 Werkgelegenheidsprognose

Ook bij de werkgelegenheidsontwikkeling volgt Gelderland het Nederlands patroon. Wel is te zien dat de pieken en dalen in Gelderland wat groter zijn. Na de crisis bleef de werkgelegenheidsgroei iets achter bij het Nederlands gemiddelde, maar in 2017 lag de Gelderse werkgelegenheidsgroei weer (licht) boven het Nederlands gemiddelde. In 2017 groeide het aantal banen in Gelderland zelfs met meer dan 15.000, de hoogste groei sinds de economische crisis van 2008.

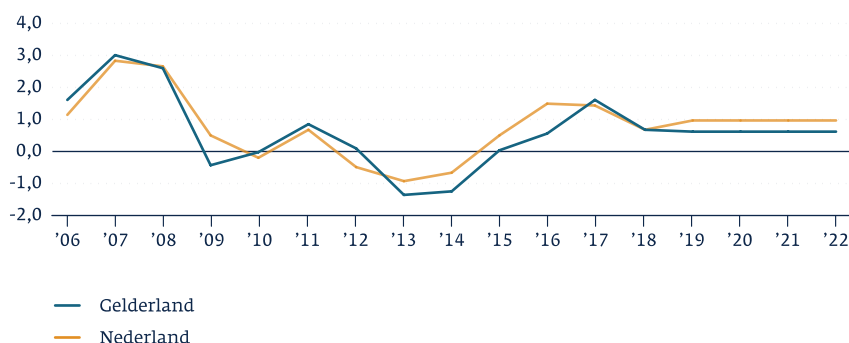
Grafiek 20

Ontwikkeling van de werkgelegenheid in % per jaar

Historie 2006-2017 en prognose 2018-2022

Bron: Historie: PWE/LISA. Prognose: CPB Macro Economische Verkenning 2019; ROA Rapport Arbeidsmarktprognoses 2017-2022.

Eigen bewerking Bureau Economisch Onderzoek

4.3 Bevolkingsgroei

De bevolkingsgroei in Gelderland zal in de komende jaren dalen. In de periode 2010-2017 was de gemiddelde jaarlijkse groei 0,34%, in de periode 2018-2022 wordt een gemiddelde jaarlijkse groei van slechts 0,27% verwacht. Ook in Nederland als geheel zal de bevolkingsgroei dalen, maar in mindere mate van 0,44% in 2010-2017 naar 0,41% in de periode 2018-2022.

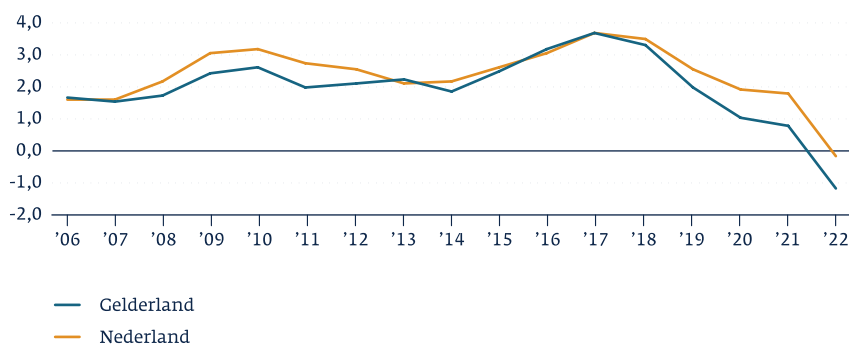
Voor de economie is het interessant om de ontwikkeling van de beroepsbevolking in beeld te brengen. De belangrijkste leeftijdsgroep hiervoor is die van 15-74 jaar, de potentiële beroepsbevolking.

Grafiek 21

Bevolkingsontwikkeling 15-74 jaar (%-groei per jaar)

Historie 2006-2017 (2017 voorlopige raming) en prognose 2018-2022

Bron 2006-2017: CBS Statline Bron 2018-2022: ABF / Provincie Gelderland

Ook de bevolkingsontwikkeling van deze leeftijdsgroep daalt al jaren. Voor zowel Gelderland als Nederland geldt zelfs dat de ontwikkeling van deze groep zich vanaf 2022 negatief zal ontwikkelen. Met name in Gelderland vindt er een flinke krimp plaats van de potentiële beroepsbevolking in 2022. Over de hele prognoseperiode (2018-2022) is de groei nagenoeg nul. De gemiddelde jaarlijkse groei over de prognoseperiode bedraagt slechts 0,02% per jaar. In Nederland als geheel is er nog over de prognoseperiode nog wel sprake van groei met een gemiddelde jaarlijkse groei van 0,22%.

4.4 Arbeidsparticipatie

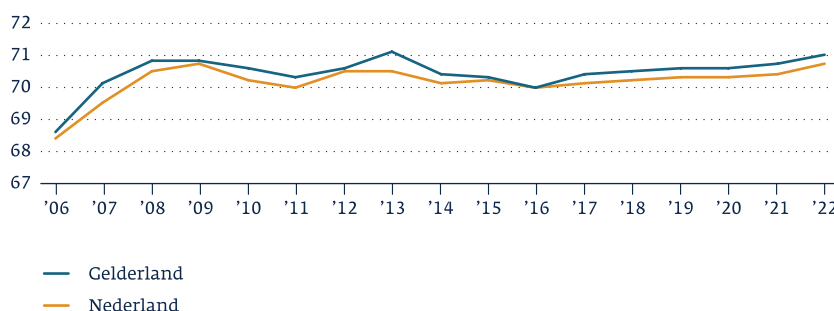
De arbeidsparticipatie zal naar verwachting de komende jaren wel blijven stijgen. Op de middellange termijn is er sprake van een trendmatige groei. Door de conjunctuur kan het ontwikkelingsniveau op de korte termijn worden beïnvloed.

Grafiek 22

Arbeidsparticipatie (beroepsbevolking in % van de bevolking 15-74 jaar)

Historie 2006-2017 (2017 voorlopig cijfer) en prognose 2018-2022

Bron 2006-2017: CBS Statline Bron 2018-2022: Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Na 2008 werd de ontwikkeling van de participatie negatief beïnvloed door de zwakke conjunctuur. De groei qua arbeidsparticipatie stagneerde en uiteindelijk vond er in de periode 2009-2016 zelfs een daling van de arbeidsparticipatie plaats. Vanaf dat moment heeft de hoog conjunctuur echter weer een positieve invloed op de arbeidsparticipatie waardoor er een trendmatige groei wordt verwacht voor de komende jaren. De verwachting hierbij is dat de arbeidsparticipatie iets boven het Nederlands gemiddelde blijft. Een andere verklaring voor de verwachte groei van de arbeidsparticipatie in de komende jaren is de verhoging van de AOW leeftijd. Hierdoor zal de beroepsbevolking qua omvang in ieder geval de komende jaren nog blijven stijgen. Naar verwachting heeft de leeftijdsverhoging in 2021 het maximale effect bereikt en als er geen verdere wetswijzigingen plaatsvinden zal na 2021 de arbeidsparticipatie niet ver meer doorgroeien.

4.5 Beroepsbevolking

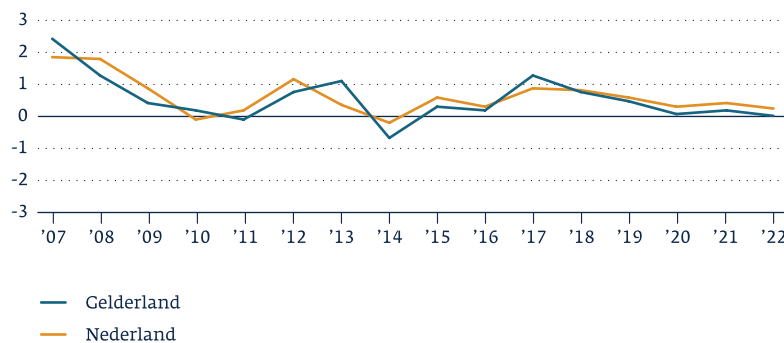
De ontwikkeling van het arbeidsaanbod, oftewel de beroepsbevolking, wordt bepaald door de bevolkingsgroei en de arbeidsparticipatie. Door de dalende bevolkingsgroei stagneert de ontwikkeling van de beroepsbevolking. In de komende jaren is er nog sprake van lichte groei, maar deze wordt steeds geringer totdat er vanaf 2021 in Gelderland sprake is van complete stagnatie. In Nederland blijft de ontwikkeling ondanks de lagere arbeidsparticipatie iets langer positief door de hogere bevolkingsgroei.

Grafiek 23

Ontwikkeling van de beroepsbevolking 15-75 jaar, %-groei per jaar

Bron 2007-2017: EBB, CBS; bron 2018-2022 Gelderland: Bureau Economisch

Onderzoek, Provincie Gelderland; bron 2018-2022 Nederland: CPB / UWV

Over de periode 2018-2022 zal in Gelderland de gemiddelde jaarlijkse groei 0,2% bedragen. In Nederland is dit nog dubbel zo hoog met 0,4% maar ook hier daalt het steeds verder.

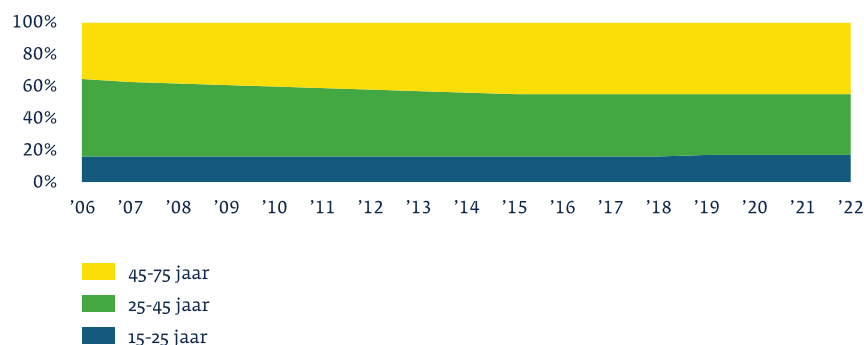
De veranderende bevolkingsopbouw en de invloed van de verhoogde AOW leeftijd op de arbeidsparticipatie bij ouderen heeft ervoor gezorgd dat het aandeel ouderen (45+) in de beroepsbevolking is toegenomen. Het aandeel jongeren (15-25) is sinds 2006 nagenoeg hetzelfde gebleven. Het aandeel van de midden categorie (25-45) is met bijna 10% gekrompen en dit is allemaal naar de categorie 45+ gegaan.

Grafiek 24

Leeftijdsoopbouw van de Gelderse beroepsbevolking, totaal = 100%

Historie 2006-2017 (2017 voorlopig cijfer) en prognose 2018-2022

Bron 2006-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022 Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

4.6 Werkloosheidspercentage

Na de crisis steeg de Gelderse werkloosheid enorm van 3,6% in 2008 tot aan 7% in 2014. Hiermee volgde Gelderland het Nederlandse patroon want ook daar steeg de werkloosheid van 3,7% in 2008 tot aan 7,4% in 2014. Het duurde lang voordat de arbeidsmarkt weer begon aan te trekken, pas 2 jaar nadat de economie weer begon te groeien begon de flink werkloosheid te dalen. De reden hiervoor is dat het aanbod van arbeid gelijk reageert en stijgt als er sprake is van economische groei na een periode van laagconjunctuur. De vraag naar arbeid komt echter langzamer op gang omdat de groeiende productie in het begin nog kan worden opgevangen met het bestaande personeelsbestand. Pas na verloop van tijd is er ruimte voor extra personeel waardoor de werkloosheid begint af te nemen. Vanaf 2015 begon de werkloosheid eindelijk weer te dalen en de verwachting voor de komende jaren is dat de werkloosheid weer zal dalen tot het niveau van vlak voor de crisis. Belangrijke reden voor deze verdere daling is de beperkte groei van het aanbod op de arbeidsmarkt terwijl de vraag blijft stijgen.

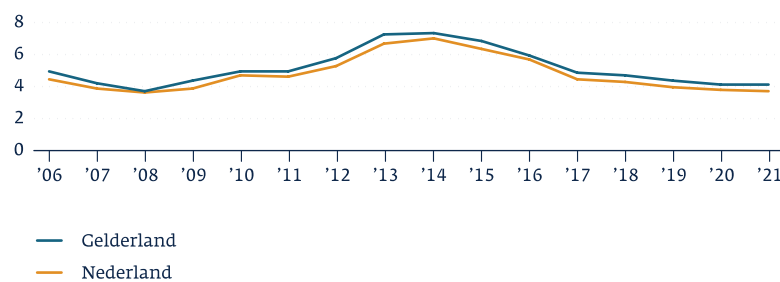
Grafiek 25

Werkloosheidspercentage (werkloze beroepsbevolking in % van de totale beroepsbevolking)

Historie 2006-2017 (2017 voorlopig cijfer) en prognose 2018-2021

Bron 2006-2017: EBB, CBS. Bron 2018-2022 Gelderland: Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Bron 2018-2022 Nederland: CPB Macro Economische Verkenning 2019. CPB MLT 2018-2021.

4.7 Regionale dynamiek

Al vanaf 1970 vindt er een langzame verschuiving plaats van de economische zwaartepunten binnen Gelderland. De Corop-regio's Veluwe en Zuidwest-Gelderland vormen een steeds groter aandeel van het Gelders BBP terwijl de Achterhoek en Arnhem-Nijmegen terrein verliezen. Arnhem-Nijmegen is nog altijd de belangrijkste regio qua BBP, maar de Veluwe komt langzaam dichterbij. Het verschil is nog maar 1,6 procentpunt terwijl dit in 1970 nog 10 procentpunt was. Als deze trend zich door blijft zetten lijkt de Veluwe in de toekomst de grootste regio qua BBP te worden.

Tabel 9

Aandeel (%) van de Gelderse Corop-regio's in het bbp van Gelderland, totaal Gelderland = 100%

Bron: CBS Statline, Regionale Rekeningen (2016 voorlopige cijfers)

Jaartal	Veluwe	Achterhoek	Arnhem-Nijmegen	Zuidwest-Gelderland	Gelderland
1970	30,4	19,6	40,4	9,5	100
1980	33	19	38,4	9,6	100
1990	33,2	18,8	38,1	9,9	100
2000	33,2	17,9	37,4	11,5	100
2010	34,6	16,5	37,1	11,8	100
2016*	35,1	16,3	36,7	11,9	100

Het Gelders BBP is de afgelopen 20 jaar met 40% toegenomen (volumegroei, gecorrigeerd voor inflatie). De regio's Veluwe (43%) en met name Zuidwest-Gelderland (55%) doen het beter dan het Gelders gemiddelde. De Achterhoek (34%) blijft iets achter bij het Gelders gemiddelde. Met een groei van 'slechts' 27% kende de regio Arnhem-Nijmegen de laagste groei van de Gelderse regio's.

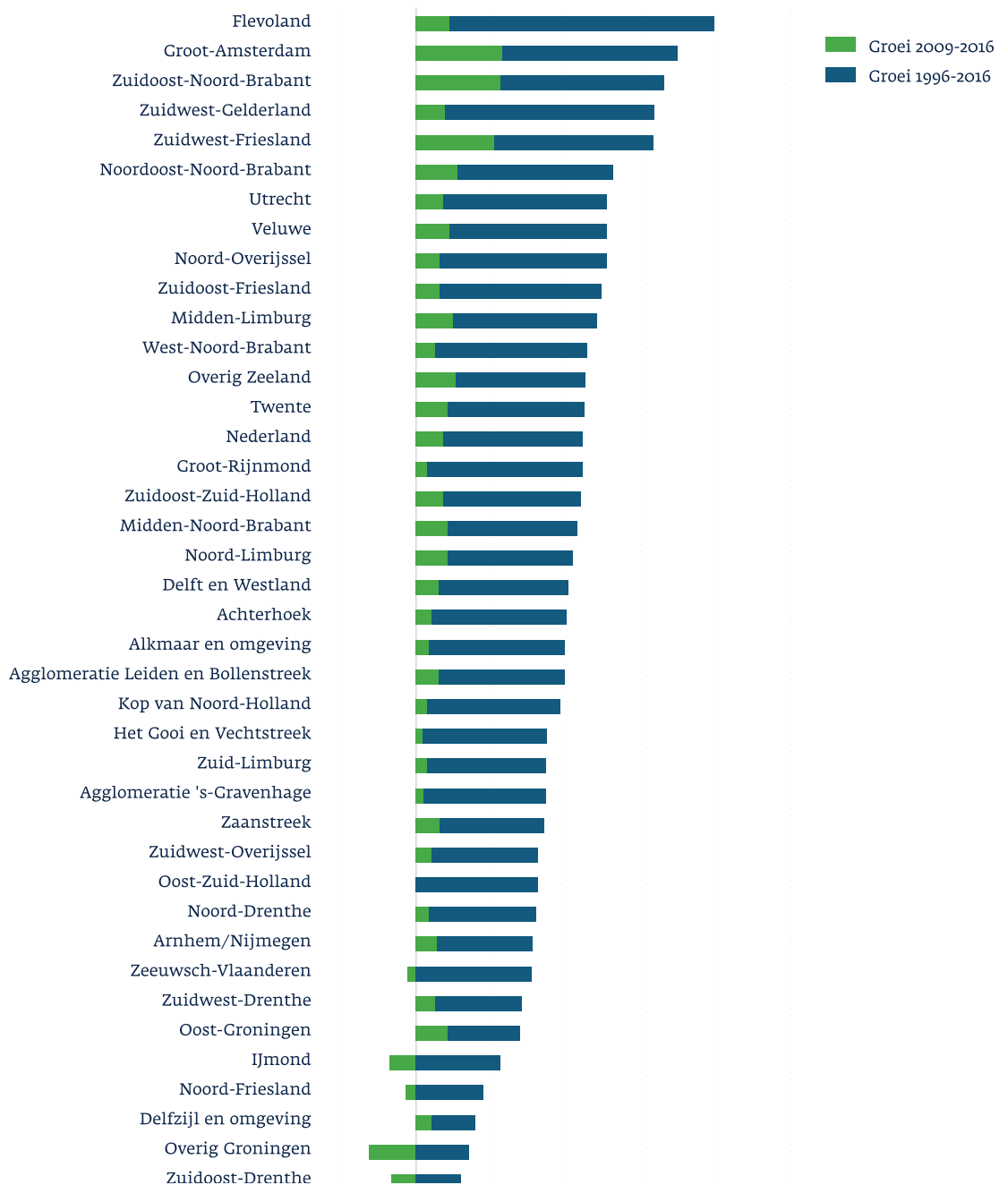
In grafiek 26 wordt voor alle 40 Corop-gebieden en Nederland de totale economische groei weergegeven voor de periode 1996-2016 in het blauw. Daarnaast wordt de economische groei vanaf de crisis (2009-2016) weergegeven in het groen. Met pijltjes worden de Gelderse Corop-gebieden en het Nederlands gemiddelde aangeduid. Hieruit blijkt dat de economische groei in Nederland nagenoeg gelijk is aan die van Gelderland (~40%). Zuidwest-Gelderland doet het dus niet alleen ten opzichte van Gelderland heel goed, maar ook ten opzichte van Nederland als geheel. Er zijn maar 3 Corop-gebieden die een hogere groei hebben gerealiseerd. Ook de Veluwe doet het met plaats 8 zeer goed. De Achterhoek staat met plek 20 precies in de middenmoot terwijl Arnhem-Nijmegen met plek 31 net in het laagste kwartiel valt.

Als er gekeken wordt naar de periode 2009-2017 dan blijft de Veluwe op plek 8 staan en is daarmee de best presterende regio van Gelderland. Zuidwest-Gelderland zakt namelijk naar de 13^e plek. Beiden blijven boven het Nederland gemiddelde presteren. Arnhem-Nijmegen stijgt een aantal plaatsen naar plek 22 terwijl de Achterhoek juist iets daalt naar plek 26. De onderlinge verschillen zijn door de kortere periode echter een stuk kleiner.

Grafiek 26

Totale volumegroei BBP (%) 1996-2016 en de volumegroei BBP 2009-2016.

Bron: CBS Statline Regionale Rekeningen, 2018. Bewerking door BEO

4.8 Verschillen in economische groei verklaard

Om de verschillen in economische groei tussen de regio's te verklaren is er gebruik gemaakt van een Shift&Share analyse. Hiermee wordt de economische groei van een regio opgedeeld in 3 delen:

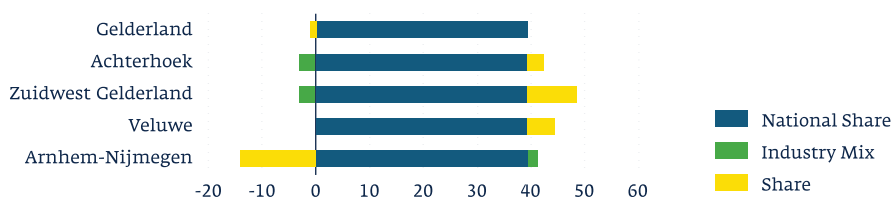
- De national share, dit meet de verwachte economische groei in een regio conform de nationale groei (conjunctuur).
- De industry mix, dit meet de economische groei als gevolg van een gunstige of ongunstige sectorstructuur. Een oververtegenwoordiging van een succesvolle sector heeft immers een positief effect op de regionale groei, terwijl een specialisatie in een slecht presterende sector een negatief effect heeft.
- De regional shift, dit is de waargenomen economische groei minus het conjunctuur- en sectoreffect. Deze regional shift geeft dus aan of een gebied meer of minder groeit dan te verwachten was op basis van sectorstructuur en conjunctuur. Dit is het deel van de groei die voortkomt uit niet nader te verklaren regionale factoren. Om hier meer inzicht in te krijgen zou er kwalitatief onderzoek moeten plaatsvinden in de regio.¹⁴

Vanwege het beschikbare cijfermateriaal is er gekozen voor een Shift&Share analyse van de toegevoegde waarde op SBI 1 niveau (voor de secties zie Bijlage 5) over de periode van 2001 tot en met 2015.

Grafiek 27

Shift en Share analyse groei werkgelegenheid 2003-2017

Bron: CBS Statline Regionale Rekeningen, 2018. Bewerking door BEO

Uit de figuur blijkt dat Gelderland zich nagenoeg hetzelfde heeft ontwikkeld als Nederland. De invloed van de sectorstructuur en regionale factoren zijn verwaarloosbaar. Op een lager geografisch schaalniveau zijn de verschillen groter, dit is ook terug te zien bij de regio's. De hoge groei in de regio's Zuidwest Gelderland en Veluwe kan worden toegeschreven aan regionale factoren. De sectorstructuur heeft in beide regio's immers een negatieve invloed. Deze negatieve invloed is echter niet groot, met name in de Veluwe is deze invloed nihil, en wordt gecompenseerd door de positieve invloed van regionale factoren. In de Achterhoek is er ook sprake van een positieve invloed van regionale factoren. Echter is de positieve invloed niet groot genoeg om de negatieve invloed van de sectorstructuur teniet te doen.

De enige regio met een positieve sectorstructuur in Gelderland is Arnhem-Nijmegen. Hier hebben regionale factoren echter een zeer negatieve invloed waardoor het achterblijven van de economische groei in de regio wordt verklaard.

Als er gekeken wordt naar de economische groei van de verschillende sectoren valt het op dat de publieke sectoren: openbaar bestuur, onderwijs, zorg en cultuur een bovengemiddelde groei hebben gekend. De specialisatie in deze sectoren is dan ook de verklaring voor de gunstige sectorstructuur in de regio Arnhem-Nijmegen. Sectoren die een gemiddelde groei ruim onder het gemiddelde kenden waren: landbouw, industrie en bouw. De specialisatie in deze sectoren zorgt voor de ongunstige sectorstructuur in met name de Achterhoek en Zuidwest Gelderland.

¹⁴ Voor een uitgebreide uitleg over de Shift&Share analyse zie Bijlage 2 (pagina 47) van het rapport Kracht van Oost-Nederland (2016).

Een opmerking hierbij is dat dit model geen rekening houdt met de regionale verschillen in de productiestructuur van een sector. Een voorbeeld hiervan is de landbouw. Veeteelt en melkveehouderij in de Achterhoek, tuinbouw in Zuidwest-Gelderland. In de Achterhoek bleef de economische groei in de landbouw achter op het gemiddelde. In Zuidwest-Gelderland was de economische groei van de landbouwsector bovengemiddeld waardoor een deel van de negatieve sectorstructuur eigenlijk een positief effect heeft. Om deze verschillen in kaart te brengen moet er een Shift&Share analyse worden gedaan van de groei van de toegevoegde waarde op SB1 2 (of lager) niveau. Hier zijn echter geen data over beschikbaar.

Tabel 10

Aandeel (%) van de Gelderse Corop-regio's in de werkgelegenheid van Gelderland

Bron: CBS Statline, Regionale Rekeningen bewerkt door Bureau Economisch Onderzoek

Jaartal	Veluwe	Achterhoek	Arnhem-Nijmegen	Zuidwest-Gelderland	Gelderland
1973	31,5	22,2	37,2	9	100
1980	32,6	21,6	36,7	9	100
1990	32,9	20,7	36,4	10	100
2000	33,8	19,6	35,8	10,8	100
2010	34,2	18,8	35,7	11,3	100
2017	35,1	17,9	35,8	11,2	100

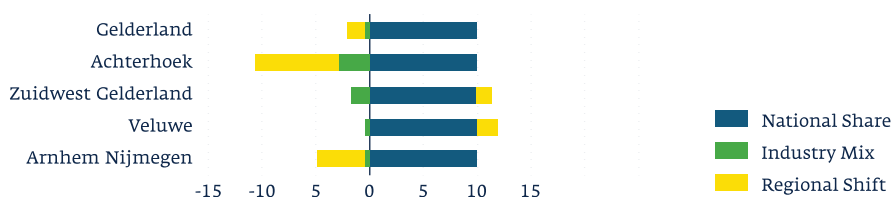
Ook bij de werkgelegenheid winnen de regio's Veluwe en Zuidwest-Gelderland aan terrein. Tot 2000 ging dit ten koste van de Achterhoek en Arnhem-Nijmegen. Na 2000 is het aandeel van Arnhem-Nijmegen gestabiliseerd en gaat het groeiende aandeel van met name de Veluwe alleen nog ten koste van de Achterhoek. Als het aandeel van de Veluwe net als de afgelopen 45 jaar gestaag blijft groeien zal het ook bij de werkgelegenheid niet lang duren voor het Arnhem-Nijmegen heeft ingehaald als economisch zwaartepunt van Gelderland.

Ook hier kan met een Shift&Share analyse een algemene verklaring worden gegeven voor de verschillen tussen de regio's. We zien dat over de periode 2003-2017 de Gelderse groei iets is achtergebleven bij de Nederlandse groei. In feite is de werkgelegenheid in alle Gelderse regio's behalve de Veluwe achtergebleven bij de Nederlandse groei. Ook blijkt uit de figuur dat geen enkele regio in Gelderland een positieve sectorstructuur heeft. Wel blijven sommige regio's verder achter qua werkgelegenheidsgroei dan andere. Deze verschillen worden verklaard door regionale factoren. Met name in de Achterhoek hebben deze factoren een negatieve invloed. Hierbij kan er gedacht worden aan de lage bevolkingsgroei en relatief oude bevolking in de regio.

Grafiek 28

Shift en Share analyse groei werkgelegenheid 2003-2017

Bron: PWE, 2018. Bewerking door BEO

Tabel 11

Kerngegevens middellange termijn voor de Gelderse wcr gebieden (incl. niet-Gelderse gemeenten), Gelderland en Nederland¹⁴.

	Steden- drie- hoek	Achter- hoek	Arn- hem- Nijme- gen	Rivie- ren- land	Food Valley	Noord Veluwe	Gelder- land	Neder- land
Bevolking 2017 x 1.000								
	414	295	714	248	346	200	2047	17.081
Bevolkingsgroei in % per jaar								
2013-2017	0,0%	-0,4%	0,3%	-0,7%	0,6%	0,3%	0,4%	0,4%
2018-2022	0,1%	-0,3%	0,2%	0,1%	0,7%	0,4%	0,3%	0,4%
Beroepsbevolking 2017 x 1.000								
	221	156	390	140	186	107	1089	9.130
Groei beroepsbevolking in % per jaar								
2013-2017	0,1%	-0,2%	0,2%	0,7%	0,6%	0,5%	0,3%	0,5%
2018-2022	0,0%	-0,3%	0,3%	0,7%	1,1%	0,6%	0,1%	0,3%
Werkgelegenheid 2017 x 1.000 banen								
	165	120	369	111	137	90	992	8.445
Werkgelegenheidsgroei in % per jaar								
2013-2017	-0,3%	-0,3%	0,3%	0,2%	1,0%	0,5%	0,2%	0,7%
2018-2022	0,5%	0,0%	0,8%	0,5%	0,8%	0,6%	0,8%	1,0%
Werkloosheid x 1.000 personen								
2013	15	10	30	9	11	6	61	647
2017	11	7	20	6	8	4	49	438
2021	9	5	17	5	7	3	41	381
Werkloosheidspercentage								
2013	6,7%	6,3%	7,7%	6,3%	6,3%	5,8%	6,7%	7,3%
2017	4,8%	4,2%	5,0%	4,0%	4,2%	3,8%	4,5%	4,9%
2021	4,0%	3,4%	4,2%	3,2%	3,4%	3,0%	3,7%	4,1%

¹⁵ Voor volledige cijfers zie Databestand Provinciale Economische Verkenning 2018-2022 Regio's

4.9 Ontwikkelingen en verwachtingen per WCR-regio

Bevolking

De bevolkingsgroei in Gelderland wordt voor de periode 2018-2022 iets lager geschat dan het Nederlands gemiddelde. Verklaringen hiervoor zijn een lager geboortecijfer, een hoger sterftecijfer en een relatief laag immigratiecijfer vergeleken met Nederland. De regionale verschillen in de bevolkingsgroei kunnen met name verklaard worden door de leeftijdsopbouw van de inwoners en het migratiesaldo. In de Achterhoek is bijvoorbeeld sprake van een relatief zeer vergrijsde bevolking, met een hoog sterftecijfer en weinig aanwas, hierdoor wordt voor de regio een negatieve bevolkingsontwikkeling verwacht. In het andere uiterste zit de regio Food Valley met een relatief jonge bevolking waar het sterftecijfer iets lager ligt dan het Nederlands gemiddelde, maar vooral het geboortecijfer heel hoog ligt. Dit geldt ook in Rivierenland, maar daar wordt een negatief migratiesaldo verwacht waardoor de bevolkingsgroei wordt gedrukt.

Werkgelegenheid

Voor de periode 2018-2022 wordt er een gestage werkgelegenheidsgroei verwacht. Gelderland blijft daarbij iets achter op het Nederlands gemiddelde. Een belangrijke reden daarvoor is dat de geprognosticeerde groei voor de Zorgsector, een relatief grote sector qua werkgelegenheid, in alle Gelderse regio's¹⁵ ruim achter de verwachte Nederlandse groei blijft. Tussen de WCR-regio's zijn er duidelijke verschillen zichtbaar. In de Achterhoek stabiliseert het aantal banen, er vindt geen groei maar ook geen krimp plaats. In de regio's Arnhem-Nijmegen en Food Valley wordt de hoogste groei (0,8% per jaar) verwacht. Deze verschillen kunnen verklaard worden door onder andere de sectorstructuur en regionale factoren zoals de bevolkingsontwikkeling.

Werkloosheid

De werkloosheid zal de komende jaren in alle Gelderse regio's afnemen. Historische cijfers tonen aan dat de werkloosheid in Gelderland dezelfde trend volgen als het nationale beeld, echter is de werkloosheid in Gelderland structureel iets lager dan in Nederland. Voor de prognoseperiode wordt dan ook verwacht dat de werkloosheid in Gelderland zich gelijk zal ontwikkelen aan de nationale trend. Arnhem-Nijmegen is de enige regio met een werkloosheidspercentage boven het Nederlands gemiddelde, maar dit verschil is de afgelopen jaren enorm gedaald. De regio Noord Veluwe kent het laagste werkloosheidspercentage. Als de werkloosheid zich conform de prognose zal ontwikkelen evenaart het werkloosheidspercentage de situatie van voor de economische crisis. Door het in sommige gevallen structurele karakter van de werkloosheid valt het niet te verwachten dat de werkloosheid hierna nog veel verder zal dalen.

16 Op basis van het ArbeidsmarktInformatieSysteem roa Statistics Maastricht

Bijlage 1

Aantal banen 2017-2022 en de ontwikkeling 2009-2017 en 2017-2022

Nederland

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	175.548	166.102	-9.445		-1,1
Voedings- en genotmiddelen- industrie	140.560	143.394	2.834		0,4
Chemische industrie	126.121	124.240	-1.880		-0,3
Metaalindustrie	289.296	301.054	11.758		0,8
Overige industrie	256.522	261.694	5.172		0,4
Energie	75.000	75.000	0		0,0
Bouwnijverheid	413.919	450.319	36.400		1,7
Detailhandel	871.630	916.092	44.462		1,0
Groothandel	415.752	456.778	41.026		1,9
Vervoer en opslag	377.476	400.675	23.199		1,2
Horeca	368.510	389.228	20.719		1,1
Informatie en communicatie	279.357	299.467	20.110		1,4
Financiële dienstverlening	337.500	337.500	0		0,0
Specialistische zakelijke dienstverlening	610.291	667.230	56.939		1,8
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	462.342	471.663	9.321		0,4
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	488.963	496.341	7.379		0,3
Onderwijs	569.000	569.000	0		0,0
Zorg	602.104	701.399	99.295		3,1
Welzijn	739.597	773.483	33.886		0,9
Cultuur, sport en recreatie	174.038	179.322	5.284		0,6
Overige dienst- verlening, huishoudens	195.891	197.858	1.967		0,2
Totaal	8.431.985	8.862.101	430.116		1,0

Gelderland

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	27.310	25.600	-1.710		-1,3
Voedings- en genotmiddelen- industrie	22.180	22.560	370		0,3
Chemische industrie	12.920	12.700	-230		-0,4
Metaalindustrie	39.950	41.290	1.340		0,7
Overige industrie	33.390	33.950	560		0,3
Energie	12.690	12.690	0		0,0
Bouwnijverheid	57.750	61.940	4.190		1,4
Detailhandel	115.770	120.660	4.890		0,8
Groothandel	58.860	63.650	4.790		1,6
Vervoer en opslag	44.110	46.350	2.240		1,0
Horeca	47.240	49.440	2.200		0,9
Informatie en communicatie	24.250	25.700	1.440		1,2
Financiële dienstverlening	22.040	22.040	0		0,0
Specialistische zakelijke dienstverlening	87.790	94.550	6.760		1,5
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	48.190	49.000	810		0,3
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	50.990	51.630	640		0,2
Onderwijs	67.200	67.200	0		0,0
Zorg	78.960	89.650	10.690		2,6
Welzijn	97.500	101.200	3.700		0,7
Cultuur, sport en recreatie	21.060	21.590	530		0,5
Overige dienst- verlening, huishoudens	21.610	21.790	180		0,2
Totaal	991.720	1.032.030	40.310		0,8

WGR Stedendriehoek

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	4.030	3.760	-280	-2,9	-1,4
Voedings- en genotmiddelen- industrie	3.720	3.830	110	2,4	0,6
Chemische industrie	1.510	1.560	50	-1,7	0,7
Metaalindustrie	6.630	6.797	170	0,9	0,5
Overige industrie	6.770	6.670	-100	-1,3	-0,3
Energie	1.920	1.880	-40	3,2	-0,4
Bouwnijverheid	8.010	8.500	490	-1,5	1,2
Detailhandel	19.050	19.620	580	0,7	0,6
Groothandel	7.590	8.170	590	-2,3	1,5
Vervoer en opslag	5.030	5.210	180	-0,7	0,7
Horeca	8.100	8.390	290	2,1	0,7
Informatie en communicatie	4.040	4.160	120	-1,2	0,6
Financiële dienstverlening	6.480	6.290	-190	-2,3	-0,6
Specialistische zakelijke dienstverlening	14.700	15.610	900	1,3	1,2
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	6.310	6.310	0	0,3	0
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	15.050	15.050	0	-0,7	0
Onderwijs	8.950	8.690	-270	-0,5	-0,6
Zorg	11.290	12.160	870	-0,4	1,5
Welzijn	18.490	19.250	750	-0,5	0,8
Cultuur, sport en recreatie	3.900	3.920	20	1,9	0,1
Overige dienst- verlening, huishoudens	3.630	3.590	-40	0,2	-0,2
Totaal	165180	169400	4170	-0,3	0,5

Bron 2009-2017: PWE Gelderland aangevuld met LISA 2017; Bron 2018-2022: ROA Statistics Maastricht & Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

WGR Achterhoek

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	6.350	5.800	-550	-1,2	-1,8
Voedings- en genotmiddelen- industrie	3.820	3.850	40	2,0	0,2
Chemische industrie	1.220	1.130	-90	0,7	-1,5
Metaalindustrie	9.750	9.650	-100	0,3	-0,2
Overige industrie	6.580	6.350	-230	-3,1	-0,7
Energie	990	980	-20	0,1	-0,3
Bouwnijverheid	7.830	8.110	280	-3,0	0,7
Detailhandel	15.380	15.450	80	-0,1	0,1
Groothandel	7.810	8.170	360	0,9	0,9
Vervoer en opslag	3.370	3.400	30	-3,7	0,2
Horeca	5.880	5.940	60	1,0	0,2
Informatie en communicatie	1.880	1.900	20	-1,5	0,2
Financiële dienstverlening	1.680	1.610	-70	-3,6	-0,9
Specialistische zakelijke dienstverlening	7.050	7.300	250	2,3	0,7
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	4.090	3.980	-100	1,9	-0,5
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	3.840	3.740	-100	0,2	-0,5
Onderwijs	7.310	6.780	-530	-0,3	-1,5
Zorg	7.470	7.890	420	2,4	1,1
Welzijn	13.270	13.880	610	-2,3	0,9
Cultuur, sport en recreatie	2.110	2.070	-40	1,5	-0,4
Overige dienst- verlening, huishoudens	2.520	2.440	-90	1,3	-0,7
Totaal	120.200	120.200	0	-0,6	0,0

Bron 2009-2017: PWE Gelderland aangevuld met LISA 2017; Bron 2018-2022: ROA Statistics Maastricht & Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

WGR Arnhem Nijmegen

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	4.850	4.620	-230	-1,1	-1,0
Voedings- en genotmiddelen- industrie	3.460	3.390	-70	-2,0	-0,4
Chemische industrie	5.210	5.340	130	-0,1	0,5
Metaalindustrie	11.390	11.440	50	-1,7	0,1
Overige industrie	9.190	9.530	340	-3,5	0,7
Energie	7.510	7.430	-80	1,6	-0,2
Bouwnijverheid	15.510	16.760	1.250	-2,3	1,6
Detailhandel	41.120	43.100	1.990	0,4	0,9
Groothandel	17.560	19.150	1.590	-0,3	1,8
Vervoer en opslag	18.290	19.190	900	1,2	1,0
Horeca	18.070	18.970	900	1,6	1,0
Informatie en communicatie	9.370	9.870	490	2,0	1,0
Financiële dienstverlening	7.220	7.220	0	-4,2	0,0
Specialistische zakelijke dienstverlening	32.420	35.060	2.640	0,9	1,6
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	23.480	23.680	200	1,7	0,2
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	19.080	19.230	150	-1,3	0,2
Onderwijs	31.230	30.690	-540	1,0	-0,4
Zorg	40.900	44.240	3.340	2,6	1,6
Welzijn	36.340	37.910	1.570	-0,7	0,8
Cultuur, sport en recreatie	9.370	9.610	240	0,9	0,5
Overige dienst- verlening, huishoudens	7.440	7.480	40	1,5	0,1
Totaal	368.980	383.790	14.810	0,1	0,8

Bron 2009-2017: PWE Gelderland aangevuld met LISA 2017; Bron 2018-2022: ROA Statistics Maastricht & Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

WGR Food Valley

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	3.740	3.540	-200	-1,4	-1,1
Voedings- en genotmiddelen- industrie	4.330	4.900	570	2,8	2,5
Chemische industrie	1.700	1.690	-10	1,4	-0,1
Metaalindustrie	5.380	5.740	360	1,3	1,3
Overige industrie	3.910	3.870	-40	-0,4	-0,2
Energie	670	660	-10	8,4	-0,3
Bouwnijverheid	9.440	10.170	730	0,4	1,5
Detailhandel	15.450	16.080	630	0,5	0,8
Groothandel	11.210	12.190	990	1,4	1,7
Vervoer en opslag	5.880	6.150	270	0,2	0,9
Horeca	5.790	6.050	270	2,3	0,9
Informatie en communicatie	4.290	4.490	200	2,5	0,9
Financiële dienstverlening	3.670	3.620	-60	-3,5	-0,3
Specialistische zakelijke dienstverlening	18.490	19.820	1.330	5,6	1,4
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	5.950	5.980	30	1,8	0,1
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	4.690	4.760	70	-0,4	0,3
Onderwijs	8.940	890	-50	-1,8	-0,1
Zorg	7.470	8.130	660	1,6	1,7
Welzijn	10.700	11.190	490	0,0	0,9
Cultuur, sport en recreatie	2.180	2.230	40	2,3	0,4
Overige dienst- verlening, huishoudens	2.880	2.880	0	2,0	0,0
Totaal	136.760	142.320	5.560	1,0	0,8

Bron 2009-2017: PWE Gelderland aangevuld met LISA 2017; Bron 2018-2022: ROA Statistics Maastricht & Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

WGR Noord-Veluwe

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	2.220	2.090	-130	-1,6	-1,2
Voedings- en genotmiddelen- industrie	4.780	4.930	150	1,8	0,6
Chemische industrie	870	900	30	1,3	0,7
Metaalindustrie	2.770	2.840	70	1,0	0,5
Overige industrie	2.640	2.600	-40	-1,5	-0,3
Energie	240	240	-10	-5,5	-0,4
Bouwnijverheid	8.730	9.270	540	0,2	1,2
Detailhandel	11.800	12.160	360	0,9	0,6
Groothandel	4.520	4.890	370	0,3	1,6
Vervoer en opslag	2.980	3.090	110	-2,3	0,7
Horeca	5.090	5.270	180	1,0	0,7
Informatie en communicatie	1.500	1.560	60	1,4	0,8
Financiële dienstverlening	1.440	1.400	-40	-1,4	-0,6
Specialistische zakelijke dienstverlening	5.670	6.080	410	3,2	1,4
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	3.040	3.040	0	-1,7	0,0
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	5.570	5.550	-30	-2,9	-0,1
Onderwijs	5.110	4.960	-150	0,8	-0,6
Zorg	6.250	6.770	520	2,7	1,6
Welzijn	10.640	11.080	430	0,1	0,8
Cultuur, sport en recreatie	1.600	1.610	10	-0,3	0,1
Overige dienst- verlening, huishoudens	2.300	2.280	-20	0,4	-0,2
Totaal	89.760	92.490	2.730	0,2	0,6

Bron 2009-2017: PWE Gelderland aangevuld met LISA 2017; Bron 2018-2022: ROA Statistics Maastricht & Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

WGR Rivierenland

Sector	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei in banen 2017-2022	Gemiddeld jaarlijkse groei %	
				2009-2017	2017-2022
Landbouw	6.120	5.740	-390	-0,7	-1,3
Voedings- en genotmiddelen- industrie	2.080	2.200	120	3,3	1,1
Chemische industrie	2.420	2.280	-140	-2,6	-1,2
Metaalindustrie	4.030	4.300	270	-0,7	1,3
Overige industrie	4.300	4.220	-90	-1,3	-0,4
Energie	1.360	1.340	-20	10,9	-0,3
Bouwnijverheid	8.240	8.790	550	-1,2	1,3
Detailhandel	12.980	13.370	390	0,6	0,6
Groothandel	10.190	10.980	790	0,2	1,5
Vervoer en opslag	8.560	8.860	300	-0,7	0,7
Horeca	4.320	4.470	150	0,7	0,7
Informatie en communicatie	3.170	3.300	130	-1,1	0,8
Financiële dienstverlening	1.550	1.530	-20	-2,8	-0,3
Specialistische zakelijke dienstverlening	9.460	10.090	630	0,4	1,3
Verhuur en overige zakelijke dienst- verlening	5.340	5.340	0	-1,3	0,0
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	2.750	2.750	0	-1,3	0,0
Onderwijs	5.650	5.480	-170	0,6	-0,6
Zorg	5.580	6.040	460	3,0	1,6
Welzijn	8.050	8.460	410	0,5	1,0
Cultuur, sport en recreatie	1.890	1.890	-10	2,1	-0,1
Overige dienst- verlening, huishoudens	2.850	2.820	-30	0,7	-0,2
Totaal	110.890	113.690	2.800	0,0	0,5

Bron 2009-2017: PWE Gelderland aangevuld met LISA 2017; Bron 2018-2022: ROA Statistics Maastricht & Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Bijlage 2

(Beroeps)bevolking naar leeftijd 2017 en 2022 en de ontwikkeling 2009-2017 en 2017-2022

Nederland

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	2.781.770	2.706.930	-74.840	-0,6%	-0,5%
15-25	2.101.650	2.128.600	26.950	0,6%	0,3%
25-45	4.214.280	4.311.490	97.210	-0,9%	0,5%
45-75	6.647.660	6.729.460	81.800	1,6%	0,2%
75+	1.336.160	1.587.510	251.350	2,4%	3,8%
Totaal	17.081.510	17.463.980	382.470	0,5%	0,4%
Beroepsbevolking					
15-25	1.447.510	1.489.150	41.640	0,2%	0,6%
25-45	3.688.410	3.839.820	151.410	-1,0%	0,8%
45-75	3.994.070	3.971.190	-22.880	2,2%	-0,1%
Totaal	9.129.990	9.300.160	170.170	0,4%	0,1%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Gelderland

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	334.830	325.170	-9.650	-1,0%	-0,6%
15-25	256.840	256.190	-640	0,8%	-0,1%
25-45	471.370	478.860	7.490	-1,3%	0,3%
45-75	818.260	822.580	4.320	1,6%	0,1%
75+	165.560	197.370	31.810	2,6%	3,8%
Totaal	2.046.850	2.080.180	33.330	0,4%	0,3%
Beroepsbevolking					
15-25	179.210	183.520	4.310	0,7%	0,5%
25-45	416.500	4.292.040	12.700	-1,2%	0,6%
45-75	493.130	490.310	-2.820	2,2%	-0,1%
Totaal	1.088.840	1.103.030	14.190	0,4%	0,1%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

WCR Stedendriehoek

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	67.120	64.330	-2.790	-1,1%	-0,8%
15-25	46.940	46.940	0	0,3%	0,0%
25-45	94.840	94.550	-290	-1,4%	-0,1%
45-75	171.500	17.180	320	1,5%	0,0%
75+	33.310	39.450	6.140	0,6%	3,7%
Totaal	413.700	417.090	3.390	0,1%	0,2%
Beroepsbevolking					
15-25	33.080	33.920	850	0,2%	0,5%
25-45	83.060	84.030	970	-1,7%	0,2%
45-75	104.650	104.250	-400	2,5%	-0,1%
Totaal	220.780	222.210	1.420	0,2%	0,1%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

WCR Achterhoek

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	46.270	42.050	-4.220	-1,9%	-1,8%
15-25	33.520	32.740	-780	0,7%	-0,5%
25-45	60.610	60.080	-530	-2,3%	-0,2%
45-75	129.940	127.620	-2.320	1,3%	-0,4%
75+	24.180	28.530	4.350	0,8%	3,6%
Totaal	294.520	291.010	-3.510	-0,3%	-0,2%
Beroepsbevolking					
15-25	2.4160	24.250	90	0,7%	0,1%
25-45	5.3290	53.650	360	-2,5%	0,1%
45-75	7.8250	75.700	-2.540	2,3%	-0,6%
Totaal	155.690	153.600	-2.090	-0,1%	-0,3%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

WCR Arnhem Nijmegen

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	111.230	108.750	-2.480	-0,7%	-0,4%
15-25	95.380	95.010	-370	1,1%	-0,1%
25-45	175.430	178.110	2.680	-1,1%	0,3%
45-75	282.010	285.400	3.400	1,6%	0,2%
75+	50.280	58.660	8.380	1,1%	3,3%
Totaal	714.320	725.930	11.600	0,4%	0,3%
Beroepsbevolking					
15-25	65.670	67.000	1.330	1,0%	0,4%
25-45	152.820	157.500	4.680	-1,4%	0,6%
45-75	171.960	171.720	-240	2,4%	0,0%
Totaal	390.450	396.220	5.770	0,4%	0,3%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

WCR Food Valley

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	64.270	65.570	1.300	-0,3%	0,4%
15-25	49.160	49.880	720	1,1%	0,3%
25-45	84.740	89.110	4.380	-0,6%	1,0%
45-75	124.380	127.170	2.790	1,8%	0,4%
75+	23.610	28.400	4.800	1,6%	4,1%
Totaal	346.150	360.130	13.980	0,6%	0,8%
Beroepsbevolking					
15-25	34.720	36.030	1.320	0,6%	0,8%
25-45	74.830	79.830	5.010	-0,5%	1,3%
45-75	76.180	77.450	1.270	2,8%	0,3%
Totaal	185.720	193.310	7.590	0,7%	0,8%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

WCR Noord-Veluwe

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	35.840	35.670	-170	-0,5%	-0,1%
15-25	24.090	24.300	210	-0,3%	0,2%
25-45	46.390	47.260	870	-0,8%	0,4%
45-75	78.470	79.250	770	1,7%	0,2%
75+	15.350	18.560	3.220	1,7%	4,2%
Totaal	200.130	205.040	4.900	0,4%	0,5%
Beroepsbevolking					
15-25	17.800	18.420	630	-0,6%	0,7%
25-45	41.830	43.160	1.330	-0,8%	0,6%
45-75	47.350	47.710	360	2,7%	0,2%
Totaal	106.970	109.290	2.320	0,4%	0,4%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

WCR Rivierenland

Leeftijd	Stand 2017	Stand 2022	Periodegroei bevolking 2017-2022	2009-2017	2017-2022
Bevolking					
0-15	45.080	42.300	-2.780	-1,4%	-1,2%
15-25	31.320	31.370	50	0,9%	0,0%
25-45	57.920	58.030	110	-1,7%	0,0%
45-75	99.190	99.250	60	1,2%	0,0%
75+	14.200	18.400	4.200	0,3%	5,9%
Totaal	248.061	249.349	1.288	-0,2%	0,1%
Beroepsbevolking					
15-25	22.630	23.320	690	0,4%	0,6%
25-45	51.730	52.610	880	-1,8%	0,3%
45-75	65.570	64.990	-580	3,0%	-0,2%
Totaal	139.930	140.920	990	0,5%	0,1%

Bron bevolking 2009-2017: Bevolkingsstatistiek CBS; Bron 2018-2022: Bevolkingsprognose Provincie Gelderland/ABF, 2017, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bron beroepsbevolking 2000-2017: EBB, CBS; Bron 2018-2022: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland

Bijlage 3

Werkloze beroepsbevolking in personen en als percentage van de totale beroepsbevolking 2009, 2017 en 2021.

	Stand in personen			Werkloosheidspercentage		
	2009	2017	2021	2009	2017	2021
Nederland	381.000	438.000	380.970	4,4	4,9	4,1
Gelderland	41.570	49.000	40.850	3,9	4,5	3,7
Stedendriehoek	8.810	10.480	8.910	4,1	4,8	4,0
Achterhoek	5.940	6.520	5.310	3,8	4,2	3,4
Arnhem-Nijmegen	17.460	19.590	16.650	4,6	5,0	4,2
Rivierenland	4.930	5.450	4.520	3,7	4,0	3,2
Food Valley	6.370	7.660	6.540	3,7	4,2	3,4
Noord-Veluwe	3.530	4.060	3.270	3,4	3,8	3,0

Bron Nederland 2009-2017: EBB, CBS; 2018-2021: UWV/CPB, bewerking Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland.

Bron regio's 2009-2017: EBB, CBS, 2018-2021: Bureau Economisch Onderzoek, provincie Gelderland.

Bijlage 4¹⁷

De Corop- en WGR-regio's

WGR Stedendriehoek

Apeldoorn
Brummen
Deventer (Overijssel)
Epe
Lochem
Voorst
Zutphen

WGR Achterhoek

Aalten
Berkelland
Bronckhorst
Doetinchem
Montferland
Oost-Gelre
Oude IJsselstreek
Winterswijk

WGR Arnhem Nijmegen

Arnhem
Berg en Dal
Beuningen
Doesburg
Duiven
Heumen
Lingewaard
Mook en Middelaar (Limburg)
Nijmegen
Overbetuwe
Renkum
Rheden
Rozendaal
Westervoort
Wijchen
Zevenaar

WGR Rivierenland

Buren
Culemborg
Druten
Geldermalsen
Lingewaal
Maasdriel
Neder-Betuwe
Neerijnen
Tiel
West Maas en Waal
Zaltbommel

WGR Food Valley

Barneveld
Ede
Nijkerk
Renswoude (Utrecht)
Rhenen (Utrecht)
Scherpenzeel
Veenendaal (Utrecht)
Wageningen

WGR Noord Veluwe¹⁸

Elburg
Ermelo
Harderwijk
Hatterum
Heerde
Nunspeet
Oldebroek
Putten

¹⁷ Hier is gebruik gemaakt van dezelfde indeling als bij de vorige pev, Excelbestanden met de gemeentelijke gegevens zijn beschikbaar zodat ieder de regio-indeling naar zijn of haar wensen kan aanpassen.

¹⁸ Heerde en Hatterum behoren formeel niet tot de regio Noord-Veluwe, maar zijn in deze studie wel toegevoegd aan het WGR Noord Veluwe

Corop Veluwe

Apeldoorn
Barneveld
Ede
Elburg
Epe
Ermelo
Harderwijk
Hattem
Heerde
Nijkerk
Nunspeet
Oldebroek
Putten
Scherpenzeel
Voorst
Wageningen

Corop Achterhoek

Aalten
Berkelland
Bronckhorst
Brummen
Doetinchem
Lochem
Montferland
Oost Gelre
Oude IJsselstreek
Winterswijk
Zutphen

Corop Arnhem Nijmegen

Arnhem
Berg en Dal
Beuningen
Doesburg
Druten
Duiven
Heumen
Lingewaard
Nijmegen
Overbetuwe
Renkum
Rheden
Rozendaal
Westervoort
Wijchen
Zevenaar

Corop Rivierenland

Buren
Culemborg
Geldermalsen
Lingewaal
Maasdriel
Neder-Betuwe
Neerijnen
Tiel
West Maas en Waal
Zaltbommel
Zutphen

Bijlage 5

Definities

Bevolking

Alle cijfers over de bevolking zijn jaargemiddelden

Werkzame en werkloze beroepsbevolking

Personen:

- die betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking),
of
- die geen betaald werk hebben, recent naar betaald werk hebben gezocht en
daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking).

Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens hebben betrekking op de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Arbeidsparticipatie

De arbeidsparticipatie is de beroepsbevolking (werkzaam+werkloos) uitgedrukt in procenten van de totale bevolking in de relevante leeftijdscategorie (15 tot 75 jaar).

Werkloosheidspercentage

Het werkloosheidspercentage is de werkloze beroepsbevolking van 15 tot 75 jaar uitgedrukt in procenten van de totale beroepsbevolking van 15 tot 75 jaar.

Werkgelegenheid

De regionale werkgelegenheid betreft alle werkzame personen die - ongeacht hun woonplaats - in de regio werkzaam zijn geweest. De werkgelegenheid heeft betrekking op alle arbeid in loondienst en van zelfstandigen en van meewerkende gezinsleden. Daarbij gaat het om alle banen, ongeacht de arbeidsduur per week.

Bruto binnenlands product

Het bruto binnenlands product (BBP) geldt als de belangrijkste graadmeter voor de economische ontwikkeling. De economische groei wordt namelijk afgemeten aan de volume-ontwikkeling van het BBP. Dit is de som van de in het binnenland gevormde toegevoegde waarde. De toegevoegde waarde is gelijk aan de waarde van de productie minus de waarde van het verbruik. Het gaat hier dus om de waarde die aan de in het productieproces aangewende goederen en/of diensten wordt toegevoegd (Statline, CBS).

Sectorindeling CBS

SBI 1 2008 Sectienaam

A	Landbouw, bosbouw en visserij
B,C,D,E	Industrie (incl. energie, water en delfstofwinning)
F	Bouwnijverheid
G	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's
H	Vervoer en opslag
I	Logies-, maaltijd- en drankverstrekking
J	Informatie en communicatie
K	Financiële instellingen
L	Verhuur van en handel in onroerend goed
M	Advisering, onderzoek, specialistische zakelijke dienstverlening
N	Verhuur van roerende goederen, overige zakelijke dienstverlening, uitzendbureau's e.d. (uitzendkrachten zijn niet toebedeeld aan de inlenende sector maar zijn geteld bij sector N)
O	Openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale verzekeringen
P	Onderwijs
Q	Gezondheids- en welzijnszorg
R	Cultuur, sport en recreatie
S	Overige dienstverlening
T	Huishoudens
U	Extraterritoriale organisaties
A t/m U	Totaal

De PWE (en LISA) is een enquête onder bedrijven en instellingen en de bestanden bevatten derhalve geen gegevens over personeel in dienst bij particuliere huishoudens (sectie T). In de Nederlandse cijfers volgens de Arbeidsrekeningen van het CBS is deze categorie wel opgenomen. Om een zuivere vergelijkende analyse te kunnen maken tussen de Nederlandse ontwikkeling volgens het CBS en de regio's (PWE/LISA), zijn in dit rapport de Nederlandse CBS-cijfers eveneens exclusief sector T.

Provincie Gelderland

Markt 11

6811 CG Arnhem

Postbus 9090

6800 CX Arnhem

026 359 99 99

provincieloket@gelderland.nl

www.gelderland.nl